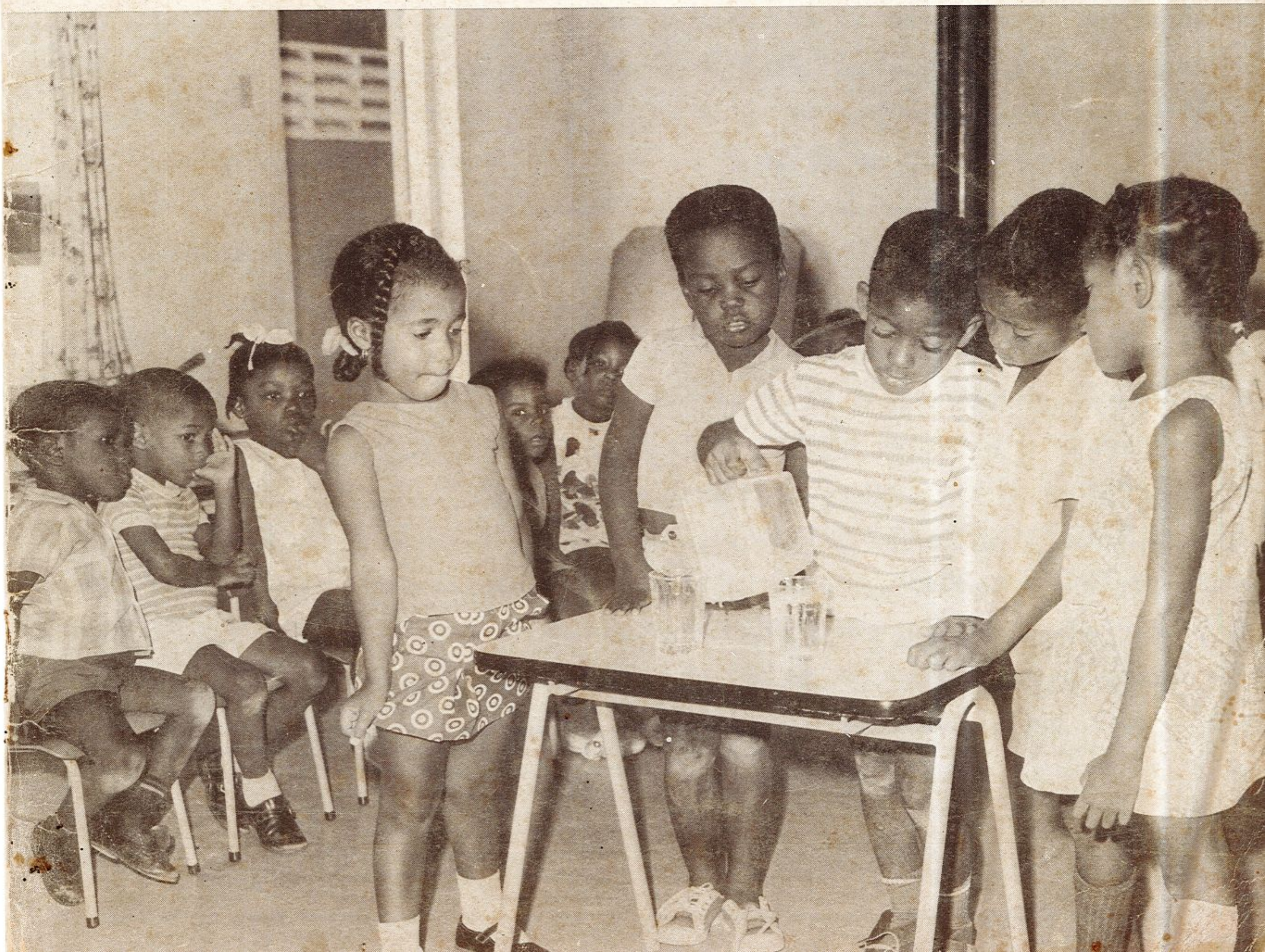
het onderwijs in de nederlandse antillen



inhoud

Deze speciale uitgave wordt u aangeboden door
het Kabinet voor Surinaamse en Nederlands-Antilliaanse Zaken,
Herengracht 19a, Den Haag.

De artikelen, die in deze brochure zijn opgenomen,
zijn reeds eerder verschenen in Uitleg, weekblad van het
departement van Onderwijs en Wetenschappen in Den Haag
(met uitzondering van het artikel Hoger onderwijs).

foto omslag: Kleuteronderwijs in de Nederlandse Antillen.

de nederlandse antillen en het onderwijs

De zes eilanden van de Nederlandse Antillen, die elk een volkomen eigen karakter bezitten en toch samen een bijzonder harmonisch geheel vormen, bezitten een uitermate boeiende geschiedenis, waarin voldoende stof zit voor een hele serie spannende boeken. Piraten en conservatieve burgers, slaven en fervente vrijheidsstrijders, idealisten en negativisten, Indianen en Schotten, Fransen en Engelsen, Spanjaarden en Hollanders, vrome joden en even vrome katholieken, overtuigde protestanten en godvruchtige moslims; zij allen hebben een rol gespeeld en elk op eigen wijze bijgedragen tot de wording van de Nederlandse Antillen nú, met zijn rijk geschakeerde bevolking van rond 225 000 zielen.

In 1634 werd Curaçao door de Hollanders op de Spanjaarden veroverd, die het eiland toen al een eeuw bezet hielden. Vóór de Spaanse tijd leefden op de drie Benedenwindse eilanden, Aruba, Bonaire en Curaçao, uitsluitend Indianen, waaraan de merkwaardige en nog steeds niet ontcijferde rotstekeningen ons herinneren.
Er is weinig bekend over het leven van de Indianen. Het was een vredelievend volk, dat hoofdzakelijk van landbouw en wat visserij leefde en hoogstwaarschijnlijk geen mensenoffers kende. Er werd enige ruilhandel gedreven met de Indianen 'aan de overkant', het huidige Venezuela, maar deze handel was van weinig betekenis.
Pas na de verovering door de Hollanders werd de handel zowel op de Benedenwindse als op de Bovenwindse eilanden van belang. De slimme Hollandse kooplieden hadden allang gezien dat de Benedenwindse eilanden, die buiten het orkaangebied liggen, ideaal waren om hun schepen beneden de waterlijn schoon te maken. Vooral Curaçao met zijn natuurlijke havens kon, volgens de kooplieden met hun vooruitziende blik, een handelsknooppunt worden. Dat werd het ook en dat is het nog steeds.
In de tijd van de slavenhandel – de zwarte bladzijde in de geschiedenis van de mensheid – fungeerde Curaçao als doorvoercentrum voor vele tienduizenden slaven. Overigens hadden ontelbaren er vrijwel letterlijk álles voor over om op Curaçao – of een der andere eilanden van de Nederlandse Antillen – te mogen blijven, omdat hier hun lot althans nog enigermate draaglijk was in vergelijking met de omringende landen en eilanden. Dit draaglijk lot was waarschijnlijk niet zozeer te danken aan respect voor de mens als wel aan het nuchter zakelijk inzicht dat goede koopwaar langer zijn waarde behoudt bij een zorgvuldige behandeling.
Na de afschaffing van de slavernij in 1863 bleven de meesters en hun vroegere slaven vreedzaam naast elkaar op de eilanden wonen. Er vond een zekere vermenging plaats en er ontwikkelde zich een maatschappij waarvan de bepaalde segmenten hun eigen karakter behielden, doch in harmonie met elkaar leefden en werkten.
Tijdens en kort na de eerste wereldoorlog brachten de grote oliemaatschappijen, die zich op Curaçao en Aruba vestigden, een grote mate van industrialisatie naar de Nederlandse Antillen. De gunstige werkgelegenheid die hierdoor ontstond en de gelijktijdige opleving van de handel trokken arbeidskrachten van heinde en ver aan. De gemeenschap kreeg een sterk cosmopolitisch karakter, hetwelk, merkwaardig genoeg, geen verstoring bracht in de harmonische samenleving van de verschillende groepen.
In de tijd van de West-Indische Compagnie bestond er onderwijs vanwege de overheid voor de kinderen van ambtenaren en soldaten. De onderwijzers hiervoor werden uit Nederland aangetrokken. Het echte volksonderwijs kwam pas op gang met de komst

van mgr. Niewindt in 1824, die talrijke confessionele scholen stichtte, waar door religieuzen goed onderwijs werd gegeven aan de kinderen van slaven en vrije kleurlingen. Mede hierdoor is ook nu nog een groot deel van het onderwijs confessioneel.
Evenals in Nederland heeft het Antilliaanse bijzonder onderwijs strijd moeten voeren om erkenning en gelijkbekostiging met het openbaar onderwijs. De erkenning werd voor alle vormen van onderwijs verkregen. De gelijkbekostiging kwam eveneens voor wat het basis- en het voortgezet onderwijs betreft. Slechts bij het kleuteronderwijs is de subsidiëring (nog) niet optimaal.
De belangstelling voor het onderwijs is bijzonder groot. Meer dan één derde van de totale bevolking volgt een of andere vorm van dagonderwijs, terwijl een zeer aanzienlijk deel van de overheidsgelden aan de instandhouding en de uitbreiding van het onderwijs wordt besteed. Gesteld kan worden dat vrijwel elke Antilliaanse man of vrouw zich zeer nauw betrokken voelt bij het onderwijs. De wettelijke leerplicht bestaat op dit ogenblik nog niet op de Nederlandse Antillen, maar analfabetisme komt vrijwel niet voor. Slechts onder de oudere generatie, die opgroeiden in een tijd dat de scholen in de knoekoe – het platteland – niet altijd gemakkelijk bereikbaar waren en men een uur of meer moest lopen om de school te bereiken, komt sporadisch analfabetisme voor, het percentage varieert van één tot vier procent. Overigens is dit meestal geen volledig analfabetisme, een zeer groot deel heeft toch wel enkele (drie) klassen lager onderwijs gevolgd.

De werkelijke doorbraak van het onderwijs kwam na de eerste wereldoorlog, toen er door de reeds genoemde vestiging van de oliemaatschappijen en de daarmee samengaande toenemende welvaart meer geld beschikbaar kwam voor de bouw van scholen en het onderwijs in het algemeen.
Het onderwijs in de Antillen was vroeger geheel op Nederlandse leest geschoeid. Dit bracht grote moeilijkheden mee voor het Antilliaanse kind, dat in zo geheel andere omstandigheden verkeert dan zijn Nederlandse leeftijdsgenoot. Het grote aantal zittenblijvers en de vele voortijdige schoolverlaters stelden de onderwijsautoriteiten voor grote problemen. Langzamerhand drong het besef door dat de aangeboden leerstof op het leefmilieu van het Antilliaanse kind diende te worden afgestemd, indien men althans een zekere leergierigheid en 'leerplezier' tracht te wekken en tot optimale resultaten wil proberen te komen. De ijsgeneugten en de baanveger, de gure herfst met de loeiende wind en de gezellig snorrende kachel, de prille sneeuwklokjes en de eerste crocusjes en het typisch Hollandse leefklimaat – met het dagje uit naar de speeltuin – konden het Antilliaanse kind, afgestemd op een volkomen ander milieu, maar heel matig boeien. Er werd een aarzelend begin gemaakt met de aanpassing van het Nederlandstalig onderwijs, rond 1960 nam deze aanpassing echter een grote vlucht. Er verschenen in snel tempo een aantal nieuwe boeken voor de verschillende vakken van het basisonderwijs, zodat thans wel gesteld kan worden dat het Nederlandse onderwijs op de Antillen voor wat de leerstof van de basisschool betreft vrijwel geheel is aangepast aan de behoeften van het eigen land.
Dit lost het probleem van de voertaal nog niet geheel op. Zoals bekend wordt op de Benedenwindse eilanden veelal Papiaments gesproken, terwijl op de Bovenwindse eilanden – St. Maarten, Saba en St. Eustatius – Engels de omgangstaal is. Dit geeft voor het Papiamentstalige kind, dat in de eerste klas van het basisonderwijs meteen met de

Nederlandse voertaal wordt geconfronteerd, wel problemen. Voor het Engelstalige kind op de Bovenwinden gelden dezelfde moeilijkheden. Dit schooljaar wordt op verschillende scholen op Curaçao en Aruba een aanvang gemaakt met het onderwijs in het Papiaments in de aanvangsklassen met een geleidelijke overgang naar het Nederlands. Er zijn op de Antillen zowel vóór- als tegenstanders van de invoering van het Papiaments als voertaal op de scholen. Eerlijkheidshalve dient gezegd te worden dat de tegenstanders in de meerderheid zijn en zich vooral onder de Antillianen bevinden! Dit is niet zó vreemd, wanneer men bedenkt dat goed onderwijs voor de Antillianen een heilige zaak is. Het onderwijs staat op een hoog peil en er worden moeilijkheden gevreesd, wanneer hieraan getornd zou worden. Vrijwel alle Antilliaanse ouders én de kinderen zelf vragen naar de een of andere vorm van voortgezet onderwijs, ook de belangstelling voor studie in Nederland is zeer groot. Sommigen vrezen dat de aansluiting op het Nederlandstalige voortgezet onderwijs in de knel raakt bij invoering van het Papiaments als voertaal bij het basisonderwijs. Er is een diepgaande studie gemaakt van dit probleem, het resultaat is, zoals eerder gezegd, een voorzichtige proef met enkele scholen.

De gemiddelde Antilliaan heeft geen belangstelling voor onderwijs in de omringende landen in het Caraibisch gebied, noch voor het Engelstalige onderwijs op Jamaica of Trinidad, noch voor het Spaanse onderwijs in Venezuela of Colombia. Hoogstens gaat men naar deze landen voor een praktijkopleiding, b.v. voor een funktie in Horecabedrijven of het reiswezen.

Evenals in vele andere landen is het onderwijskundig denken in de laatste jaren op de Antillen flink op gang gekomen. Veel wat vroeger kritiekloos werd aanvaard, wordt niet meer geaccepteerd. Uit de discussies, die geleidelijk op gang komen, kan iets goeds worden geboren. Een heroriëntering op de eigen waarden en de eigen mogelijkheden kan leiden tot een onderwijsvernieuwing, die voor de Antillen een nieuwe school kan brengen gebaseerd op het eigen leefmilieu en het eigen denkpatroon, zonder dat daarbij de voordelen van het huidige systeem verloren gaan.

P. T. M. Sprockel.

Schrijver van deze inleiding werd op 28 januari 1916 te Curaçao geboren. Zijn voortgezet onderwijs volgde hij in Nederland, waar hij de hoofdakte en de middelbare akte Engels behaalde. Na terugkeer op de Antillen diende hij als leraar bij het Mulo- en het middelbaar onderwijs. In 1956 werd hij benoemd tot adjunct-Inspecteur van het onderwijs; in 1959 werd hij bevorderd tot Inspecteur en in 1967 volgde zijn benoeming tot Directeur van het onderwijs, welke functie hij nog steeds bekleedt.

het kleuteronderwijs

Onderstaande beschouwing werd geschreven door mevrouw Th. J. Sanders-Karel, die sinds 1 augustus 1971 de functie van inspectrice van het kleuteronderwijs in de Nederlandse Antillen bekleedt. De schrijfster is in het bezit van de akten kleuterleidster A en B en van de akte pedagogiek m.o.-A. Zij beschrijft in een aantal grote lijnen de geschiedenis van het Antilliaanse kleuteronderwijs en gaat in op de doelstellingen van het huidige kleuteronderwijs en op de moderne opleiding voor kleuterleidster.

Alvorens iets te vertellen over het kleuteronderwijs in de Nederlandse Antillen wil ik het ontstaan van het kleuteronderwijs over het algemeen even belichten. Dit onderwijs ontstond einde 18e en begin 19e eeuw. De sociale noden in die tijd deden de behoefte ontstaan, om inrichtingen in het leven te roepen die de kleine kinderen zouden opvangen. In die behoefte werd enigszins voorzien, in de vorm van matressenscholen. Dat waren scholen die geleid werden door dames op gevorderde leeftijd die hun financiële positie wilden verbeteren. In de kleine woningen die zij bezaten werden lange bankjes neergezet en ze namen zoveel mogelijk kleine kinderen aan, die ze bezig hielden. Als de kinderen ondeugend waren, werden lichamelijke straffen toegepast. Een snoeptafel in de klas zorgde voor verhoging van de inkomsten. De hygiëne, ventilatie en het sanitair op deze scholen lieten veel te wensen over. De matrês, zoals de onderwijzeres in die tijd genoemd werden, die zelf lezen noch schrijven kon, leerde de kinderen het Onze Vader, psalmen en het opzeggen van het a.b.c.

Ander begrip kleuterschool

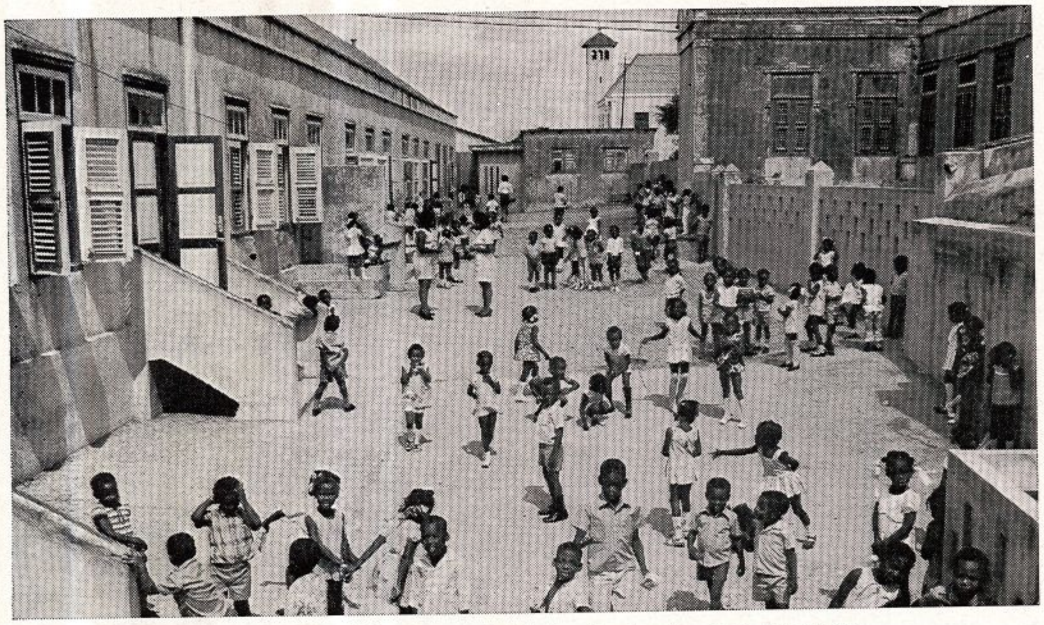
In het begin van de 19e eeuw waren er instanties die een ander idee van de kleuterschool hadden, zoals 'De maatschappij tot Nut van 't Algemeen'. Deze stichtte de eerste bewaarschool waar men de kleine kinderen reeds met materiaal bezighield. Verder werden er opleidingen in het leven geroepen om meisjes op te leiden om met kleine kinderen om te gaan. Maar de manier van les geven was klassikaal en het leren stond op de voorgrond. De kinderen mochten wel spelen, maar het spelen was in strijd met datgene wat wij tegenwoordig als kinderspel kennen.
Langzamerhand won het idee van de kleuterschool, zoals we die nu kennen, veld, nl. dat kleine kinderen zich spelenderwijs moeten ontwikkelen. Er waren pedagogen, die, geleid door hun moderne inzichten, zagen dat het kind in de bloei van zijn ontwikkeling anders aangepakt moest worden. Ik noem hier slechts enkele namen:
Oberlin (1740–1826). De kinderen van de verwilderde bevolking bracht hij onder zijn hoede.
Robert Owen, een fabrikant, wist zijn arbeiders te bewegen hun kinderen onder zijn hoede te brengen.
Buchanan had de zorg voor deze kinderen (1816).
Fröbel, de grootste pedagoog aller tijden (1782–1852), voorzag in de behoefte van het kind en stichtte een kindertuin. Hij observeerde spelende kinderen en ontwierp het materiaal waar deze kinderen mee konden spelen. Hij ontwierp speelgaven - legstokjes - mozaïek - vlechten, kortom bijna alle materialen die wij op de kleuterscholen in die tijd konden denken.
Een andere grote pedagoge uit het kleuteronderwijs was dr. Maria Montessori. Ook zij deed veel voor de ontwikkeling van het jonge kind. Opvoeding voor haar is ontwikkelingshulp. Montessori hanteerde de stelling dat alle opvoeding zelfopvoeding is. Zij hechtte veel aandacht aan de natuurlijke ontwikkeling en de vrijheid van het kind. Bekend van haar is: 'De gevoelige periode'. Bij het ontwerpen van haar materiaal is zij ook hiervan uitgegaan.

Groei naar huidige situatie

Op alle eilanden van de Nederlandse Antillen zijn kleuterscholen. De meeste hiervan zijn Fröbelscholen. Het Montessori-systeem werd vrijwel niet gebruikt, slechts enkele speciaal hiervoor opgeleide kleuterleidsters brengen deze methode in toepassing.
Waren er in de jaren twintig al speelschooltjes, in de jaren dertig is uit particulier initiatief een soort 'kleuteronderwijs' ontstaan. In de jaren '40 is men zich bewust met dit onderwijs gaan bemoeien. Vooral de missie heeft op dit gebied veel gedaan.
Dat dit soort onderwijs niet veel aandacht kreeg kwam, omdat men in die tijd veel meer waarde hechtte aan de verstandelijke vakken: lezen - rekenen - schrijven. Op de 'bewaarscholen' – zoals deze scholen in de volksmond genoemd werden – werd alleen maar 'gespeeld' en 'zoet gehouden'.
Het volgen van kleuteronderwijs was en is niet verplicht. De behoefte aan een gelegenheid om de kleine kinderen op te vangen gedurende enkele uren per dag deed zich

Het volgen van kleuteronderwijs vergemakkelijkt voor het kind de overgang naar de lagere school, vooral wanneer de leidsters Nederlands met hen spreken.





Wat zouden de kinderen op de speelplaats van een kleuterschool anders doen dan spelen. (Foto's: Regeringsvoorlichtingsdienst Nederlandse Antillen)

voelen. Denkt u maar aan werkende moeders, kleine behuizing enz.
Hieronder volgen tabellen die een beeld geven van het kleuteronderwijs op onze eilanden, verdeeld in aantal scholen en leerlingen.
Ook op de Nederlandse Antillen voorzien deze scholen – die ontstaan zijn uit de vroegere bewaarscholen – in een behoefte en die behoefte is tweeledig:
1. Kleuterscholen op de Nederlandse Antillen vervullen een belangrijke sociale functie. Veel werkende moeders sturen hun kinderen naar een kleuterschool, terwijl ook klein behuisden dat doen. 'Zoet gehouden' worden de kleuters niet! Er wordt wel degelijk iets gedaan op school. Dit is te danken aan de leidsters en hoofdleidsters die een gedegen opleiding achter de rug hebben en dus weten hoe ze met het kleutermateriaal moeten werken. Was het in het verleden zo, dat men voor de akte kleuterleidster A en B naar Nederland toe moest, nu kan men op de Antillen zelf de opleiding volgen.
2. We mogen aannemen dat het volgen van kleuteronderwijs de overgang naar de lagere school voor het kind vergemakkelijkt, vooral wanneer de kleuterleidsters Nederlands met de kinderen spreken. We zitten immers met een taalprobleem, nl. Papiaments-Nederlands. Het onderwijs wordt in de Nederlandse taal gegeven. De verhaaltjes worden in het Nederlands verteld, met daarbij uitleg in het Papiaments. Alle spelletjes, liedjes en lesjes enz. worden allemaal precies op dezelfde manier gebracht. Dit doen wij, omdat de eerste klassen van de lagere school veel moeilijkheden opleveren voor kinderen die thuis uitsluitend Papiaments spreken. Het zittenblijversprobleem is waarschijnlijk een gevolg hiervan.

Scholen 1970

	Curaçao	Aruba	Bonaire	Bovenwinden
Openbaar	12	5	1	–
Bijzonder	35	16	2	9
Totaal	47	21	3	9

Leerlingen

	Curaçao	Aruba	Bonaire	Bovenwinden
Openbaar	1109	229	54	–
Bijzonder	4280	1631	323	486
Totaal	5389	1860	377	486

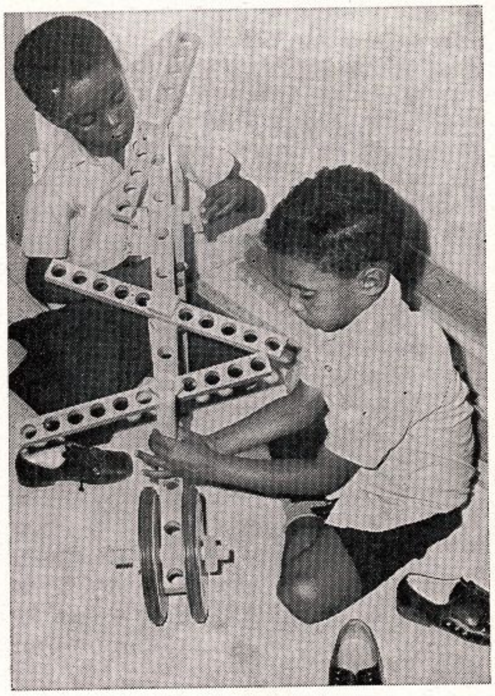
Experiment

De laatste jaren echter gaan er stemmen op om het Papiaments op de scholen in te voeren. Dus ook op de kleuterscholen. Het Departement van Onderwijs op Curaçao en het Departement van Onderwijs op Aruba zijn begonnen met een experiment op een tweetal kleuterscholen inzake de invoering van het Papiaments op de scholen. Men gaat er van uit dat de woordenschat van de Antilliaanse kleuter onvoldoende is en uitgebreid dient te worden. Beheerst het kind de moedertaal, dan is een geleidelijke overgang naar de vreemde taal zeker mogelijk. Men verwacht dan ook dat door deze methode de moeilijkheden voor het Antilliaanse kind op de lagere school verminderd zullen worden. Het experiment begonnen op de kleuterscholen zal zich uitstrekken tot de lagere scholen, wanneer deze kinderen daar terecht zijn gekomen. Allerwegen heeft men de hoogste verwachtingen van dit experiment en kosten noch moeite worden gespaard om het te doen slagen. Het Antilliaanse kind zal er dan zeker baat bij hebben.

Opleiding kleuterleidsters

De tegenwoordige kleuterleidsters ontvan-

Al spelend leren bij het bouwen van een fantasievoertuig.



Moest men in het verleden voor de akte kleuterleidster A. en B in Nederland studeren, tegenwoordig kent men op de Antillen deze opleidingen ook.



gen een zeer gedegen en moderne opleiding. Dit is niet altijd het geval geweest. Vóór 1935 werd er geen specifieke bevoegdheid vereist. In 1941 begon men leerlingen die 6 of 7 klassen van de lagere school gevolgd hadden op te leiden tot 'kleuterleidster'. Na een éénjarige opleiding legden deze meisjes een praktijk-examen af. Ook werden ze geexamineerd in de vakken: opvoedkunde – gezondheidsleer – fröbelleer – zingen – tekenen en godsdienst. Dit laatste vak was facultatief. De geëxamineerden ontvingen nog een verklaring. Eerst werden ze bevorderd tot kwekeling bij het voorbereidend onderwijs. De meisjes kregen nu wel de zorg over de kleuters, maar toezicht werd uitgeoefend door het hoofd van de lagere school. Dit is nog steeds te zien aan de zgn. 2de verklaring. Meisjes die in het bezit kwamen van deze verklaring, werden geacht de Nederlandse taal voldoende te beheersen, zó dat zij in het Nederlands onderwijs konden geven.
De veranderingen op pedagogisch en psychologisch gebied hadden ook een andere kijk op de kleuterschool tot gevolg. De opleiding moest eerst verbeterd worden; er moesten bevoegde krachten komen om de lessen te verzorgen. Om toegelaten te worden tot de kleuterleidstersopleiding moest men het 16e levensjaar bereikt hebben en in het bezit zijn van het m.u.l.o.-diploma.
Na een 2-jarige cursus aan de opleiding verwierven de meisjes het diploma kleuterleidster A, dat gelijkgesteld was met het diploma kleuterleidster A in Nederland.
Om het hoofdleidstersdiploma te behalen was een studie in Nederland nodig, daar immers pas in 1961 op Curaçao met een dergelijke cursus begonnen werd. In 1965 is men begonnen met een 3-jarige cursus, waarin al een gedeelte van het B-programma verwerkt is. De akte B wordt dan in een jaar behaald.
Voor de leidsters die in het bezit waren van de zgn. tweede verklaring en die al jaren geheel zelfstandig voor de klas stonden was het droevig dat zij de akte kleuterleidster B nooit zouden kunnen halen, daar hun vooropleiding zo laag was. Daarom riep men een applicatiecursus in het leven, om deze dames alsnog in de gelegenheid te stellen de akte kleuterleidster A te behalen. Deze cursus duurde 3 jaren. Voor leidsters die met succes het examen zouden afleggen werd de mogelijkheid geopend om in twee jaren tijd een opleiding te volgen voor de akte B. De eerste examens voor deze akte zijn in 1971 afgelegd.
Natuurlijk werden deze opleidingen niet enkel met het oog op de belangen van de leidsters in het leven geroepen. De behoefte aan bevoegde krachten voor het kleuteronderwijs deed zich voelen en deze heeft er zeker toe bijgedragen dat al het bovenstaande gerealiseerd werd. De gevolgen blijven natuurlijk niet uit.
Uit onderstaande tabel blijkt hoeveel bevoegde krachten nu in ons kleuteronderwijs werkzaam zijn.

Toestand in 1969

Aantal leerkrachten bijzonder onderwijs	200
Aantal leerkrachten openbaar onderwijs	54
Totaal	254
kwekelinge (2e verkl.)	49
kleuterleidster A	158
hoofdkleuterleidster	47
Totaal	254

Het zijn mensen die geleerd hebben dat de kleuterschool een bestaansrecht heeft en niet beschouwd moet worden als een 'bewaarschool' of een instituut waar de kinderen enkel 'zoet gehouden' worden. Dank zij al deze krachten komt de kleuterschool in de belangstelling. En dat is goed ook, deze tak van onderwijs vormt immers een belangrijke basis voor de verdere ontwikkeling van het kind.

het lager onderwijs

Vorig jaar oktober bracht mr. M. D. van Wolferen, secretaris-generaal van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, een bezoek aan de Nederlandse Antillen. In de daar gevoerde werkbesprekingen kwam van Antilliaanse zijde o.m. de wens naar voren dat in Uitleg een serie artikelen over het onderwijs in de Nederlandse Antillen zou verschijnen, een verzoek dat van zelfsprekend graag werd ingewilligd. Met die serie wordt in onderstaand artikel over het lager onderwijs een begin gemaakt. Het werd samengesteld door de heer F. E. Rozendal, inspecteur van het onderwijs. Hij was van 1960–1968 hoofd van verschillende scholen op Curaçao. In september 1968 werd hij tot inspecteur van het onderwijs benoemd.

Het Antilliaanse onderwijs kent openbare en bijzondere scholen. Openbare scholen worden opgericht en in stand gehouden door de overheid; d.w.z. de Bestuurscolleges (B. en W.) van de verschillende Eilandgebieden. De directe leiding is in handen van de Gedeputeerde (Wethouder) van Onderwijs. Op Curaçao en Aruba is een afdeling van het Centraal Bestuurskantoor verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken op de openbare scholen, en de uitvoering van de subsidiebesluiten.

Bijzondere scholen worden opgericht door verenigingen met rechtspersoonlijkheid of door stichtingen; de instandhouding berust in handen van de Eilandgebieden. Het bijzonder onderwijs wordt uit de openbare kas bekostigd en de subsidiëring is naar verhouding gelijkgesteld aan de bedragen die voor het openbaar onderwijs worden gesteed.

Deze financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs geldt echter nog niet geheel voor de kleuterscholen. De eilandgebieden hebben echter ter zake regelingen getroffen op basis waarvan zij een groot deel van de exploitatiekosten van het bijzonder voorbereidend onderwijs dragen.

De openbare school is toegankelijk voor alle gezindten. Wettelijk is vastgesteld dat de onderwijzer op de openbare school strikte neutraliteit t.a.v. de godsdienstige overtuiging van andersdenkenden in acht dient te nemen. De wet opent bovendien de mogelijkheid dat de leerlingen, met toestemming van de ouders, op de openbare school godsdienstonderwijs ontvangen.

Het bijzonder onderwijs kent twee geledingen: bijzondere scholen op confessionele grondslag en bijzondere scholen op niet-confessionele grondslag: neutraal bijzonder onderwijs.

Voor het openbaar en het bijzonder onderwijs geldt niettemin op gelijke wijze het neutraliteitsbeginsel, nl. dat anti-sociale en anti-nationale invloeden, alsmede opvattingen verband houdende met raciale discriminatie uit de school dienen te worden geweerd.

Aantallen scholen en leerlingen

Aan het begin van het schooljaar 1970/71 was het lager onderwijs op de Nederlandse Antillen verdeeld over 24 openbare, 89 rooms-katholieke, 4 prot. christelijke, één neutraal bijzondere school en 2 scholen van het Adventzendingsgenootschap.

Van de leerlingen op de basisschool ontvangt thans 78% onderwijs op rooms-katholieke scholen, 5% op prot. christ. scholen en 17% op openbare scholen.

Lager onderwijs werd tot 1962 gegeven op drie verschillende schooltypes, g.l.o.-B, ulo- en mulo-onderbouw. Deze verschillen ondermeer in leerplan, schoolgeld en leerlingenschaal. In 1962 werd begonnen met het omzetten van g.l.o.-B-scholen in mulo-onderbouwscholen. In 1967 was deze omzetting voltooid. Er is nu één soort basisonderwijs met een duur van 6 leerjaren. Enkele scholen tellen nog een 7e leerjaar.

In totaal zijn er op de Antillen 277 scholen, die door ruim 68 000 leerlingen worden bezocht. D.w.z. dat circa 30% van de totale bevolking een vorm van onderwijs volgt. Hieruit blijkt dat de Antillen een betrekkelijk jonge bevolking hebben. Aan het begin van het schooljaar 1970/71 waren er 120 lagere scholen in de Nederlandse Antillen.

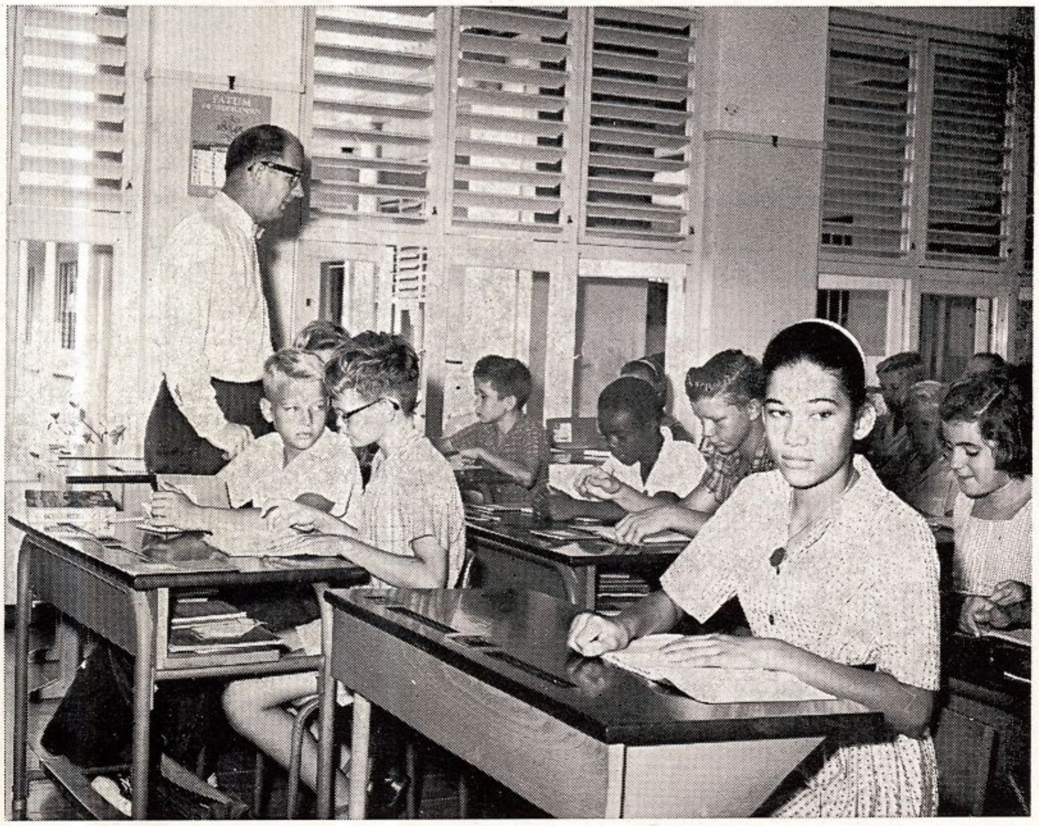
Uit de volgende tabel blijkt de schoolrichting van de lagere scholen naar de situatie in augustus 1970.

In augustus 1970 stonden ruim 43 000 kinderen ingeschreven op de lagere scholen in

	Curaçao	Aruba	Bonaire	Bovenw. eil.	Ned. Ant.
Openbaar	13	5	1	5	24
R.K.	55	26	4	4	89
Prot. Christ.	2	2	–	–	4
Adventz.	1	1	–	–	2
Neutraal	1	–	–	–	1
Totaal	72	34	5	9	120

De Johan van Walbeeckschool op Curaçao, waar kinderen van oost en west elkaar ontmoeten. (Foto: Regeringsvoorlichtingsdienst Nederlandse Antillen)





Een klas van de prot.-chr. lagere school te Oranjestad op Aruba.
Foto: Lago Oil and Transport Company, Aruba.

de Nederlandse Antillen. Dit betekent dat 20% van de totale bevolking de lagere school bezoekt. Dit relatief hoge percentage moet zowel aan de gemiddeld jonge landsbevolking als aan de gemiddeld oude schoolbevolking worden toegeschreven.
In de periode 1958–1968 nam het aantal leerlingen op de kleuterscholen en lagere scholen toe met ongeveer 20%, terwijl de toeneming bij het vervolgonderwijs in dezelfde periode 138% bedroeg.

Voertaalproblematiek

Zoals reeds werd opgemerkt is de schoolbevolking bij het gewoon lager onderwijs betrekkelijk oud. In vrijwel elke schoolklas kan men grote verschillen in leeftijdsopbouw constateren. Het 'zittenblijven' is dan ook een van de grootste problemen waar het Antilliaanse onderwijs mee kampt. De oorzaken van het zittenblijven zijn velerlei. De voertaalproblematiek is als een van de voornaamste oorzaken aan te wijzen.
Uit gegevens ontleend aan de volkstelling in 1960 bleek dat van de inwoners van de Antillen 70% Papiamentssprekend, 15% Nederlandssprekend, 8% Engelssprekend en 7% Spaans, Portugees of anderstalig is. Bij het lager onderwijs wordt in hoofdzaak het Nederlands als voertaal gebezigd.
Op de Bovenwindse Eilanden bestaat eenzelfde problematiek t.a.v. het Nederlands en het Engels.
Ook het verzuim kan als een der oorzaken aangemerkt worden. De ligging van de school (meer verzuim in de buitendistricten dan in de stad), en het seizoen (meer verzuim in de regentijd) spelen een rol.
De sociale omstandigheden waarin de leerling verkeert en de algemene conditie van het kind die vaak te wensen overlaat, kunnen eveneens de oorzaak zijn van het doubleren.

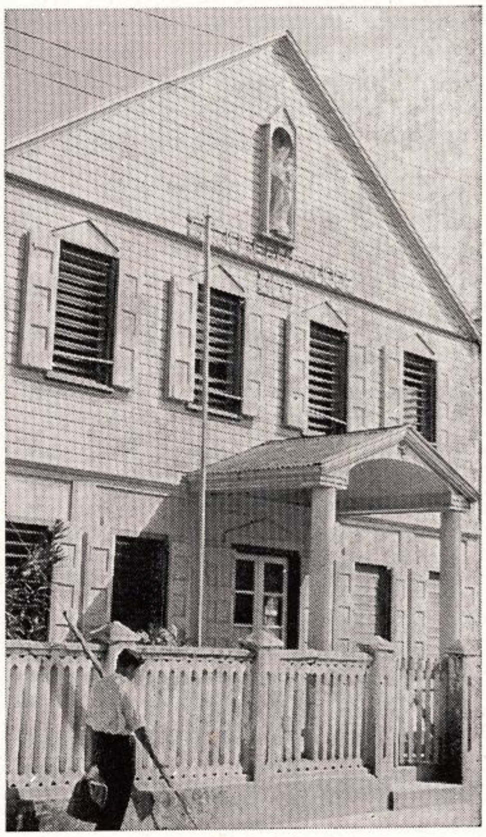
Klassegrootte

Om aanspraak te maken op 6 leerkrachten, moet een lagere school 201 leerlingen tellen; hetgeen een klassegemiddelde inhoudt van 34 leerlingen.
Mede in verband met de grote moeilijkheden waarvoor de leerlingen in de aanvangklassen staan (bijv. de voertaalproblematiek) is hier het aantal doublures het hoogst. Dit heeft tot gevolg dat op vele scholen de klassegrootte der lagere leerjaren boven het genoemde klassegemiddelde stijgt. Ook dit verschijnsel kan het zittenblijven in de hand werken.
Er bestaat op de Nederlandse Antillen geen leerplicht of schoolplicht. Volgens de volkstelling van 1960 bezoekt 4% van de kinderen de school niet. Het euvel van het vele verzuim bij de ingeschreven leerlingen kan zonder een sanctie op schoolverzuim niet effectief bestreden worden.

Aantal leerlingen naar schoolrichting (aug. 1970)

	Curaçao	Aruba	Bonaire	Bovenw. eil.	Ned. Ant.
Openbaar	5 068	1 524	285	825	7 702
R.K.	22 367	8 816	1 350	1 037	33 570
Prot. Christ.	1 117	690	–	–	1 807
Adventz.	299	109	–	–	408
Neutraal	146	–	–	–	146
Totaal	28 997	11 139	1 635	1 862	43 633

Exterieur van de St. Josephschool St. Maarten.



Het aantal scholen op R.K.-grondslag is sterk in de meerderheid. Van de leerlingen op de lagere scholen in de Nederlandse Antillen, ontvangt 78% onderwijs op R.K.-scholen, 17% op openbare en 5% op andere scholen.
De percentages voor de verschillende eilanden zijn:

	Curaçao	Aruba	Bonaire	St. Maarten	St. Eustatius	Saba
Openbaar	17	14	17	45	61	8
R.K.	77	79	83	55	39	92
Prot. Christ.	4	6	–	–	–	–
Adventz.	1	1	–	–	–	–
Neutraal	1	–	–	–	–	–



De dr. Martin Luther Kingschool op St. Maarten.

Leerkrachten

Het aantal leerkrachten in vaste volledige dienst bedraagt 2374. Hiervan werken er 1219 bij het lager onderwijs. De verhouding tussen het aantal Antilliaanse leerkrachten en het aantal leerkrachten van elders afkomstig, blijkt sterk per schoolsoort te variëren. Zo is van het onderwijzend personeel bij het kleuteronderwijs, het lager onderwijs en het buitengewoon onderwijs respectievelijk 80%, 64% en 25% op de Antillen geboren. Opvallend is het betrekkelijk grote aantal jonge leerkrachten bij het lager onderwijs (50% is jonger dan 30 jaar).
Van de 1172 leerkrachten die op 1 januari 1968 werkzaam waren bij het lager onderwijs waren er 753 geboren in de Nederlandse Antillen, 279 in Nederland, 109 in Suriname en 31 elders.

Het toezicht op het onderwijs, de uitvoering van de wettelijke bepalingen en de voortgang van het onderwijs is in handen van de Landsregering. De hoogste gezagsinstantie is de minister van onderwijs, gevolgd door het departement van Onderwijs. Aan het hoofd daarvan staat de directeur van het departement van Onderwijs, bijgestaan door een aantal inspecteurs, waarvan enkele speciaal belast zijn met het toezicht op en de zorg voor het lager onderwijs.

Op St. Eustatius staat de Governor de Graaffschool.



Aantal leerkrachten in volledige dienst naar schoolrichting (aug. '70)

	Curaçao	Aruba	Bonaire	Bovenw. eil.	Ned. Ant.
Openbaar	140	44	8	29	221
R.K.	611	247	38	34	930
Prot. Christ.	30	21	–	–	51
Adventz.	7	4	–	–	11
Neutraal	6	–	–	–	6
Totaal	794	316	46	63	1 219

beroepsonderwijs

De heer J. H. Volwerk, inspecteur van het technisch en huishoudonderwijs in de Nederlandse Antillen, stelde onderstaand artikel over het beroepsonderwijs samen. Hij werd in 1921 in Rotterdam geboren. In de oorlogsjaren doorliep hij de avond-m.t.s. (thans h.t.s.). Hij verwierf verder de nijverheidsakten N I en N V, alsmede de akte m.o.-B pedagogiek. Hij was 13 jaar leraar bij het technisch onderwijs, waarvan 3 jaar in Suriname, en 7 jaar pedagogisch-didactisch medewerker van een der pedagogische centra voor het beroepsonderwijs. Hij werd in 1967 als eerste benoemd tot inspecteur van het beroepsonderwijs op de Nederlandse Antillen.

Aan een beschouwing van het beroepsonderwijs in de Nederlandse Antillen moet een korte beschrijving voorafgaan van dit geografisch gezien zo merkwaardige deel van ons Koninkrijk. Reeds uit de enkele regels, die hieraan gewijd kunnen worden, zal men zich een idee kunnen vormen van de geheel eigen problematiek waarvoor een centrale regering zich gesteld ziet, die elke inwoner van dit land voldoende ontwikkelingsmogelijkheden wil geven.
Het grootste eiland Curaçao, de regeringszetel, zou geplaatst op Nederland met de uiterste noordwestpunt op Amsterdam en in het zuidoosten op Ede vallen. De 140 000 inwoners van dit eiland zijn vooral geconcentreerd in Willemstad, een ringvormige stad rond een baai genaamd het Schottegat, waaraan ook de raffinaderijen van de Shell zijn gevestigd. Het tweede eiland in grootte, Aruba met 60 000 inwoners, dat men zich vóór de kust in de Noordzee moet denken, heeft de helft van de lengte van Curaçao. Op de zuidkust ligt een vestiging van de Esso-raffinaderijen. Bonaire, dat op de Nederlandse kaart half in de Achterhoek, half over de grens zou vallen, is een rustig eiland met een mooie natuur (8000 inwoners), waar Radio Nederland Wereldomroep één der sterkste zenders ter wereld heeft gebouwd. Ongeveer 1000 km naar het noorden ligt onze vierde 'provincie': de Bovenwindse Eilanden. Sint Maarten, Saba en St. Eustatius munten uit door natuurschoon en door toenemend toerisme. Op Sint Maarten ligt onze enige landgrens: met Frans gebied. In totaal wonen op de Bovenwindse Eilanden 8000 inwoners. Hoe geeft men nu elk kind in dit eilandenrijk het onderwijs, waarop het recht heeft? Hoe speelt men dit klaar met het dure technisch- en huishoudonderwijs?

Grepen uit de historie

De geschiedenis van het beroepsonderwijs in de Nederlandse Antillen is slechts 25 jaar korter dan die van het Nederlandse. De behoeften waaruit dit onderwijs voortsproot waren echter anders. In Nederland was het bedrijfsleven de drijvende kracht bij het stichten van scholen voor beroepsonderwijs. Toen echter in 1885 Pater Prie te Santa Rosa (op Curaçao, ten oosten van Willemstad) een ambachtsschool stichtte, deed hij dat bewogen door de nood van het volk. Door armoede gedreven, emigreerden toenmaals de besten naar het vasteland van Zuid Amerika, en de geestelijkheid trachtte door vakonderwijs de beroepsbeoefening op de eilanden op beter niveau te brengen en zo de uittocht van mannen te beperken. De studierichtingen van die eerste ambachtsschool waren meer 'ambachtelijk' dan 'technisch' van aard: schrijnwerken, metselen, schilderen, schoen- en kleermaken. Ook voor de meisjes waren er opleidingen, o.a. in het strohoedenvlechten. In 1922 werd zelfs wettelijk voorzien in leerlingwezen, al kwam dit helaas niet van de grond.
Tijdens de eerste wereldoorlog echter vond een gebeurtenis plaats, die diepgaander dan ooit daarvoor of daarna de sociaal-economische situatie in de Nederlandse Antillen beïnvloedde: de komst van de olie-industrie op Curaçao, enige jaren later gevolgd door die op Aruba. De emigratie van arbeiders verkeerde nu in immigratie, en er kwam grote behoefte aan industrieel-technische scholing.
Voor de tweede wereldoorlog bestonden er reeds verschillende technische scholen, w.o. bedrijfsscholen van de oliebedrijven, terwijl na 1960 het technisch onderwijs, op moderne leest geschoeid, een grote vlucht nam. Ook het huishoudonderwijs (naar Nederlands model, maar met aangepaste leerstof) breidde zich na 1960 zeer snel uit. Een lagere zeevaartschool op Curaçao kwam in overleg met de scheepvaart-instanties tot stand.

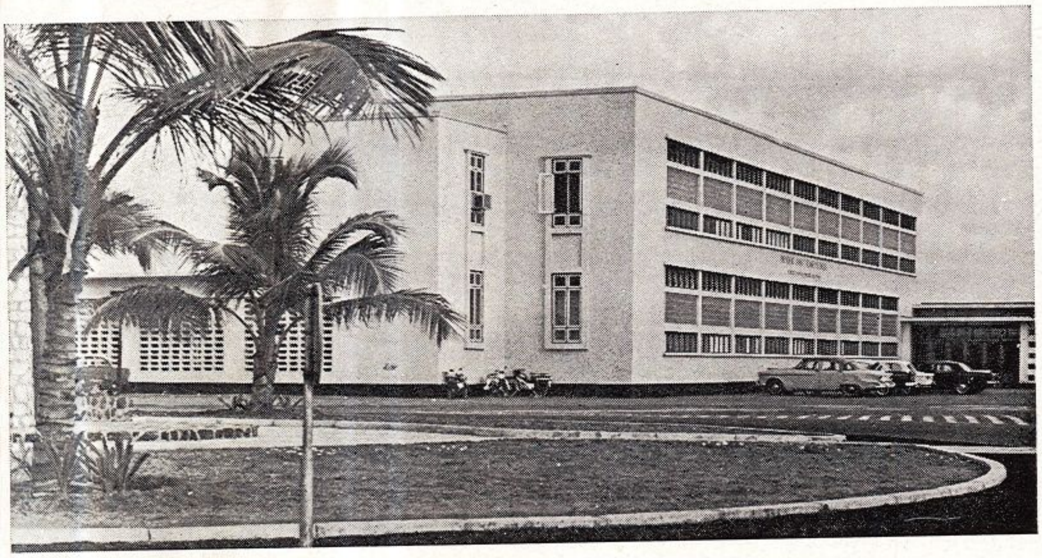
Het beroepsonderwijs thans

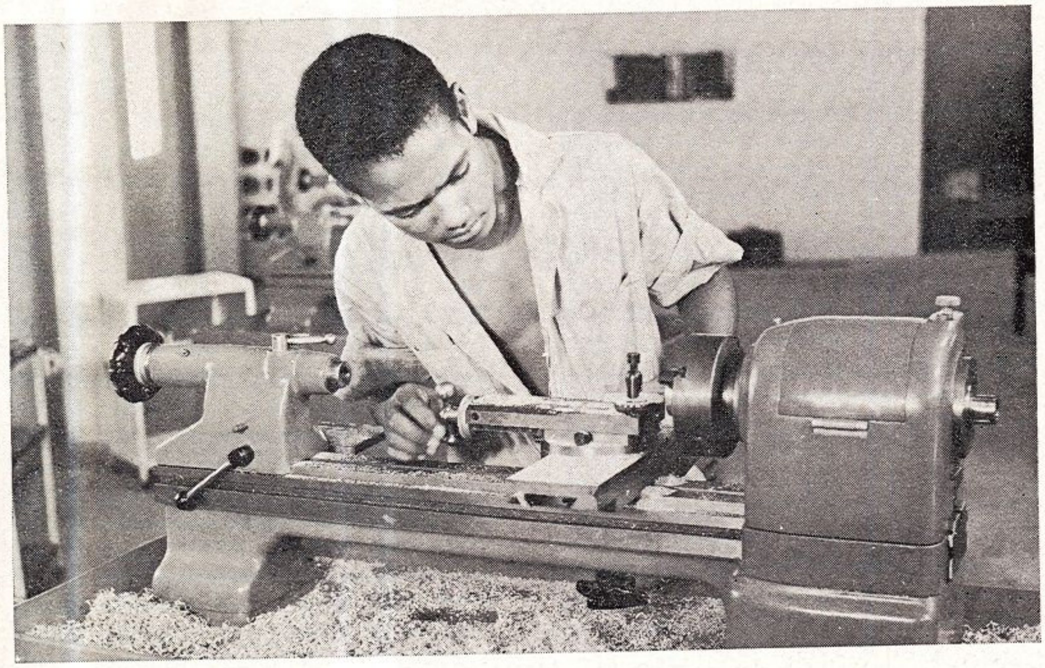
De Nederlandse Antillen bezitten thans de volgende scholen voor beroepsonderwijs:

	Curaçao					Aruba			Bonaire			Bovenwindse Eilanden			
	openbaar	rooms-kath.	prot. christ.	bijz. neutraal	*totaal*	openbaar	rooms-kath.	*totaal*	openbaar	rooms-kath.	*totaal*	openbaar	rooms-kath.	*totaal*	*totaal-generaal*
huishoudscholen	2	6	1	–	9	1	4	5	–	–	–	–	1	1	15
lagere technische scholen	–	2	1	–	3	2	–	2	1	–	1	–	–	–	6
lag. techn. scholen m. afdeling v. overwegend praktisch onderwijs.	1	3	–	–	4	1	–	1	–	–	–	–	–	–	5
middelbaar technische scholen	–	1	–	–	1	1	–	1	–	–	–	–	–	–	2
lagere zeevaartschool	–	–	–	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
Totaal					18			9			1			1	29

Het bevoegd gezag van een openbare school is het bestuur van het eiland waar de school gevestigd is.

De m.t.s. te Aruba vormt met een der l.t.s.-en een scholengemeenschap.





Op de m.t.s.-l.t.s. scholengemeenschap te Aruba wordt net als in Nederland o.m. metaalbewerken beoefend.
(Foto: Regeringsvoorlichtingsdienst Ned. Antillen)

Het technisch onderwijs

De lagere technische scholen in de Nederlandse Antillen hebben in 't algemeen een cursusduur van drie jaar (één school heeft een cursusduur van twee jaren). Onderwezen wordt metaalbewerken, fijnmetaalbewerken, elektrotechniek, timmeren, metselen en schilderen.
Jongens van 14 jaar die vijf leerjaren lagere school doorlopen hebben, zijn toelaatbaar tot afdelingen voor overwegend praktisch onderwijs (tot voor kort 'eenvoudig technisch' onderwijs geheten), met differentiaties voor metaalbewerken, timmeren, metselen en schilderen. Het lager technisch onderwijs (buiten de afdelingen voor overwegend praktisch onderwijs) is nog gedifferentieerd in drie studieniveau's, hetgeen deels op didactische overwegingen berust, deels het gevolg is van een bepaalde historische ontwikkeling. Eén van deze drie studieniveau's is een differentiatie voor overwegend theoretisch onderwijs 'T-stream'), die vier jaren duurt en hoewel niet bedoeld als vooropleiding voor de m.t.s. wél voor de toelating tot die school zeer belangrijk is. Voorts kent men in het 'gewone' lager technisch onderwijs een historisch gegroeid onderscheid in twee niveau's, te noemen l.t.s.-A en l.t.s.-B. In het eerste leerjaar wordt nog niet onderscheiden tussen T-stream, l.t.s.-A en l.t.s.-B: elke toegelaten kandidaat die zes jaren lager onderwijs met vrucht heeft doorlopen, komt in een eerste leerjaar dat in alle scholen nagenoeg hetzelfde programma volgt. De jongens met vijf jaren lager onderwijs worden echter vanaf het eerste leerjaar in afzonderlijke klassen opgenomen, doch uitwisseling van leerlingen blijft in de eerste maanden mogelijk. Het eerste leerjaar is niet, zoals in Nederland, lager algemeen voortgezet onderwijs, doch reeds beroepsgericht. De oorzaak hiervan is, dat in de Nederlandse Antillen geen leerlingwezen bestaat, en derhalve de lagere technische school veel meer dan in Nederland technisch eindonderwijs is. Bovendien ontbreken thans de middelen tot het stichten van vierjarige cursussen.
De positie van deze school is dus niet met die van de Nederlandse te vergelijken. Daarbij moet bedacht worden, dat de nieuwe leerling in het algemeen op een leeftijd van 14 jaar voor 't eerst de l.t.s. betreedt en dus bijna 2 jaar ouder is dan de nieuwe leerling in Nederland. Niettemin acht men de overgang van de lagere school naar de technische school pedagogisch nog niet voldoende verantwoord. Men tracht daarom in het (hoewel technisch gerichte) eerste leerjaar didactische principia door te voeren die óók een vrijere, minder technisch gebonden benadering van het materiaal mogelijk maken en beter passen bij de ontwikkelingsfase waarin de leerling verkeert. Daarbij is men de overtuiging toegedaan, dat een technisch-juiste materiaalbenadering zeer wel in een pedagogisch verantwoorde visie kan worden opgenomen. Techniek en pedagogiek behoeven niet persé tegenstellingen te vormen. Om het nadeel van een te vroege beroepskeuze zoveel als met de bestaande middelen mogelijk is te verminderen, wordt in het eerste leerjaar in de metaalsector slechts 'algemeen metaalbewerken' onderwezen, terwijl gestreefd wordt de bouwvakrichtingen eveneens in één 'algemene bouwdifferentiatie' onder te brengen. Men lette overigens nogmaals op de leeftijden van de leerlingen; ze betreden de school op een leeftijd waarop menige Nederlandse jongen reeds in het derde leerjaar zit.
Twee opmerkingen ter afsluiting van bovenstaand overzicht. In de eerste plaats zij nogmaals gewezen op het feit, dat de lagere technische school in de Nederlandse Antillen (vanaf het tweede leerjaar) vier studieniveau's kent, n.l. de T-stream, een his-



In de heuvels rond Willemstad ligt een van de modernste technische scholen van het Caribisch gebied.

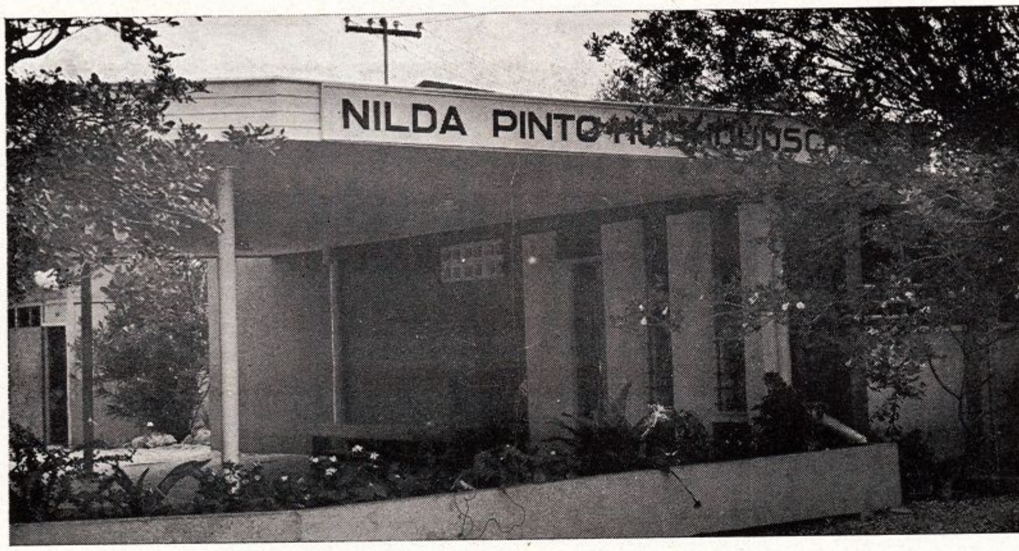
torisch gegroeid onderscheid tussen 'A-' of 'B'-scholen en tenslotte afdelingen voor overwegend praktisch onderwijs. Men moet dit beschouwen als een overgangssituatie, die zich vermoedelijk zodanig zal ontwikkelen, dat het onderscheid tussen l.t.s.-A en l.t.s.-B geleidelijk zal verdwijnen. Thans echter brengt deze rijkdom aan differentiaties naar begaafdheid wel de nodige schoolorganisatorische problemen mee. Het aantal technische scholen (elf lagere technische scholen in een land van 200 000 inwoners met een weinig op technisch onderwijs ingestelde bevolking) betekent dat die scholen niet groot kunnen zijn. Inderdaad is slechts door zo groot mogelijke onderlinge samenwerking handhaving van al die verticale en horizontale differentiaties mogelijk. Onder leiding van het departement van Onderwijs tracht men daarom per eiland te komen tot een wijze van samenwerking, die het model van een scholengemeenschap benadert. In de beide kleine 'provincies' (hier 'eilandengebieden' genaamd) nl. Bonaire en de Bovenwindse Eilanden is technisch onderwijs dat op behoorlijk niveau staat en voldoende differentiaties kent, niet meer financieel mogelijk, tenzij als onderdeel van een scholengemeenschap waarbij ook schooltypen buiten het beroepsonderwijs betrokken zijn. In beide gevallen is men dan ook doende een scholengemeenschap voor te bereiden die o.a. m.a.v.o., technisch onderwijs en huishoudonderwijs zal omvatten. De tweede opmerking komt terug op het ontbreken van een leerlingwezen. Leerlingwezen is slechts mogelijk onder enkele voorwaarden, n.l. dat de economie daartoe draagkrachtig genoeg is, dat er voldoende arbeidsplaatsen zijn om nagenoeg alle schoolverlaters van de l.t.s. te kunnen opvangen en dat men binnen de bedrijven over voldoende vakmanschap beschikt om daaruit instructeurs of leermeesters te recruteren. Van deze drie voorwaarden schijnt de tweede in de komende jaren te worden vervuld; aan de beide andere voorwaarden voldoet de situatie in de Nederlandse Antillen helaas nog niet. Dit betekent intussen niet, dat de overheid en de bedrijven bij de pakken zouden neerzitten. Enkele grote bedrijven hebben zich verenigd in een stichting die voor eigen behoeften in de scholing van jonge mensen voorziet. Overleg over scholingsmogelijkheden na de l.t.s. op grotere schaal is reeds geruime tijd gaande.

Bovenstaand overzicht vermeldt ook twee middelbaar technische scholen, n.l. één op Curaçao en één op Aruba. Deze scholen volgen vrij nauwkeurig de regelingen t.a.v. lessentabellen, leerplannen enz. die voor de Nederlandse m.t.s.-en gelden. Men staat met het Nederlands middelbaar technisch onderwijs in regelmatig schriftelijk contact. De ontwikkeling in Nederland – n.l. van de driejarige u.t.s. naar de vierjarige m.t.s. – maken deze scholen eveneens mee. In het volgend schooljaar zal de 'schakelklas' niet meer bestaan, terwijl dan in de l.t.s.-en het vierde leerjaar van de T-stream wordt ingevoerd. Intussen bestaat t.a.v. het middelbaar technisch onderwijs de vraag, of een copie van het gelijknamige Nederlandse onderwijs op zijn plaats is. Enerzijds wel: immers daardoor kunnen oud-leerlingen van onze m.t.s. in Nederland verder studeren. Anderzijds is de structuur van het plaatselijk bedrijfsleven anders dan in Nederland, men heeft mensen nodig van ander niveau en andere vooropleiding. Het middenkader is hier bijvoorbeeld bepaald minder omvangrijk dan in het Nederlandse bedrijf. Hierbij komt, dat het bedrijfsleven nog steeds niet goed raad weet met de oud-m.t.s.'er. Hij moet zijn plaats nog vinden en zijn waarde nog bewijzen. Een speciaal probleem voor de m.t.s is het feit, dat de vrij geringe omvang van het bedrijfsleven voor stagelopen in het kader van het praktisch jaar elk jaar weer moeilijkheden oplevert. De afdelingen van de beide m.t.s.-en zijn werktuigbouwkunde, elektrotechniek en bouwkunde.

Tenslotte enkele woorden over onze lagere zeevaartschool. Deze school is nagenoeg identiek aan het lager zeevaartonderwijs in Nederland. Er is een internaat aan verbonden, waar leerlingen zijn ondergebracht die afkomstig zijn van elk der zes eilanden. De oud-leerlingen vinden altijd onmiddellijk na het verlaten van de school werk; in vele gevallen de vloot van de K.N.S.M.

Het huishoudonderwijs

De huishoudscholen in de Nederlandse Antillen hebben een driejarige cursusduur. Aan sommige scholen zijn klassen voor 'eenvoudig huishoudonderwijs' verbonden, te vergelijken met het INOM in Nederland. Tot laatstgenoemde klassen kunnen meisjes uit het vijfde leerjaar van de lagere school toegelaten worden. Aan enkele huishoudscholen zijn vervolgcursussen opgenomen voor leerlingverkoopster, kinder- of bejaardenverzorgster of coupeuse. Tot voor kort bestonden zowel te Curaçao als te Aruba vormingsklassen, die een bepaald aantal Antilliaanse meisjes de weg naar de leraressenopleiding



De knusse entree van een kleine huishoudschool op Curaçao.

in Nederland hebben gewezen. Helaas is het voor vele meisjes die het huishoudonderwijs hebben doorlopen zeer moeilijk een plaats te vinden in het bedrijfsleven. Ook zij, die één der bovengenoemde cursussen hebben doorlopen staan voor het probleem van de geringe maatschappelijke behoeften in deze kleine samenleving. Thans wordt gedacht over vormen van beroepsonderwijs voor meisjes die zowel de huishoudelijke vorming (belangrijke factor in dit land) als de kansen op werkgelegenheid voor de meisjes tot hun recht zullen doen komen.

Wetgeving

Een ontwerp van een nieuwe wet voor het voortgezet onderwijs is gereed. In die wet zullen alle vormen van voortgezet onderwijs worden geregeld. Op grond van deze wet zullen zich vormen van samenwerking tussen de onderscheiden schooltypen kunnen ontwikkelen, waaraan in een klein land als de Nederlandse Antillen zo bijzonder grote behoefte bestaat. Gewezen kan b.v. worden op bovenstaande opmerking over de plannen in de beide kleine eilandgebieden.

Scholenbouw

De schoolgebouwen van het technisch- en het huishoudonderwijs kenmerken zich door openheid en ruimheid. Het klimaat noopt daar uiteraard toe. Het ventilatieprobleem vormt in de tropen altijd één van factoren waarmede de scholenbouwer rekening dient te houden. Wie een technische school bouwt, komt door die openheid echter ook voor het probleem van de geluidshinder te staan, in het bijzonder in de theorielokalen. Toch schenken het klimaat en het omliggend landschap aan de architect mogelijkheden voor speelse en vaak fraaie oplossingen, die in de Nederlandse omstandigheden ongekend zijn. Helaas beschikt het beroepsonderwijs nog steeds over te weinig lokaliteiten. Een plan voor scholenbouw is thans in studie.

De leerkrachten

Het onderwijs staat of valt met de leerkracht en met zijn vermogen moderne didactische beginselen goed te kunnen toepassen. Vanzelfsprekend ziet ook het beroepsonderwijs in de Nederlandse Antillen uit naar goed opgeleide en bevoegde leerkrachten. Tot dusver ontbraken de middelen om ter plaatse leraren op te leiden. In verband daarmede hebben vele Europese Nederlanders hier goede diensten bij het technisch en huishoud-onderwijs vervuld. Thans nog bestaat ruim 70% van het lerarenkorps bij het technisch onderwijs in de Nederlandse Antillen uit leerkrachten uit het Europese rijksdeel.
In de huishoudscholen ligt de verhouding duidelijk gunstiger t.a.v. het aandeel van de Nederlandse Antilliaanse leerkrachten. Ten bate van de huishoudscholen is in 1970 een schuchter begin gemaakt met het opleiden van leraressen. Een klein groepje is onder leiding van daartoe bevoegde docenten begonnen met de studie voor de akte Na, terwijl vermoedelijk de opleiding voor andere akten binnenkort zal volgen.
Een opleiding voor leraren bij het technisch onderwijs verkeert in een vergevorderd stadium van voorbereiding. Zo'n voorbereiding is werkelijk geen eenvoudige zaak, omdat een opleiding gericht op de behoeften van dit gebied al moeilijk is wegens de zeer kleine omvang van het 'afzetgebied'. Het is bovendien niet eenvoudig een opleiding te ontwerpen die past bij de specifieke behoeften van het technisch, resp. het huishoudonderwijs hier te lande én rekening houdt met wat op dit gebied aan nieuwe inzichten wordt ontwikkeld. Jarenlang dienden bij het nijverheidsonderwijs in de Nederlandse Antillen veel Europese Nederlanders, die tot hun pensioengerechtigde leeftijd (voorheen 50, thans 55 jaar) in het land bleven, dat zij als hun tweede vaderland waren gaan liefhebben. Geleidelijk aan repatrieert thans deze 'oude garde', en de vervanging vanuit Europa houdt daarmee geen gelijke tred, mede tengevolge van de snelle uitbreiding die het nijverheidsonderwijs in de laatste jaren heeft ondergaan. Berichten van ondeskundige zijde, als zou het leven in de Nederlandse Antillen onaangenamer of zelfs onveiliger worden, hebben daarnaast velen ten onrechte van een dienstverband doen afzien, en zij die heden wél een benoeming aanvaarden, wensen allen een drie- of vijfjarig verband. Door dit aldus ontstane vertrekoverschot, gevoegd bij het feit dat de eerste ter plaatse opgeleide leraren nog een aantal jaren op zich zullen doen wachten, gaat het beroepsonderwijs een niet eenvoudige tijd tegemoet. Uitbreidingen en pedagogisch-didactische vernieuwingen, die in dit land zoals overal ter wereld nodig zijn zouden door gebrek aan voldoende medewerkers wel eens ernstige vertragingen kunnen ondergaan.
Dit betekent intussen niet, dat de werkers aan het huishoud- en het technisch onderwijs in de Nederlandse Antillen het vertrouwen in de toekomst zouden verliezen. Wie in deze samenleving werkt, is vertrouwd met de gedachte, dat men door met elkander te doen hetgeen de hand te doen vindt, steeds wat verder komt, en ongedachte oplossingen vindt, ook in gevallen waarin men in beter georganiseerde en beter gereglementeerde landen de moed reeds lang zou hebben opgegeven. Dat samenwerken, én een dosis vrijheid die men elders vaak mist, hebben het beroepsonderwijs niet alleen tot een zeer belangrijk deel van de schoolwereld van de Nederlandse Antillen gemaakt, maar ook tot een stimulerende factor bij de ontwikkeling van dit jonge land. Van dit beroepsonderwijs kon het bovenstaande helaas niet meer dan een oppervlakkige schets zijn.

economisch, toeristisch en administratief onderwijs

Het economisch, toeristisch, administratief onderwijs (e.t.a.o.) is de jongste loot aan de snelgroeiende boom van het Antilliaanse onderwijs. Het heeft als doel geschikt dagonderwijs te bieden aan die jonge mensen, die niet in staat worden geacht algemeen voortgezet onderwijs te volgen en die voor het beroepsonderwijs/huishoudonderwijs geen belangstelling hebben. Het e.t.a.o.-onderwijs bevindt zich volledig in het experimentele stadium. Het zal zeker enige jaren vergen alvorens het zijn definitieve vorm en plaats zal hebben gevonden. Met opzet wordt gesteld dat dit onderwijs zijn plaats zal moeten vinden, hetzij in de sfeer van het algemeen voortgezet onderwijs, hetzij in de regionen van het lager beroeps onderwijs. Het is echter evenzeer mogelijk dat dit onderwijs de kenmerken behoudt die het nu draagt en zich karakteriseert door geen van beide te zijn.

Van de heer J. van Rens, inspecteur a.v.o. belast met het toezicht op de begeleiding van het m.a.v.o. en het e.t.a.o., ontvingen wij onderstaand artikel in de serie over het onderwijs in de Nederlandse Antillen. De heer Van Rens werd in 1926 in Weert geboren. Na enkele jaren het onderwijs in Nederland gediend te hebben, kwam hij in 1952 naar de Nederlandse Antillen. Hij was achtereenvolgens werkzaam bij het lager en meer uitgebreid lager onderwijs, laatstelijk als directeur van de m.a.v.o.-e.t.a.o.-school (Andreascollege) te Willemstad. In augustus 1970 werd hij tot inspecteur m.a.v.o.-e.t.a.o. benoemd.

Ontstaan

Democratisering van het onderwijs is een veel gehoorde leuze. Willen wij er onder verstaan dat alle vormen van voortgezet onderwijs voor alle groepen van de bevolking toegankelijk zijn, dan vinden wij in de democratisering een van de wortels van het e.t.a.o. Immers, naarmate de vraag naar voortgezet onderwijs toenam, steeg het aantal leerlingen dat de middelbare school, de huishoudschool, het technisch onderwijs en de muloschool ging bevolken. Anderzijds steeg echter ook het aantal leerlingen dat de gevolgde opleiding niet voltooide of overmatig lang tot de schoolbevolking bleef behoren.
Dit feit, gevoegd bij de werkelijkheid van de weinig gedifferentieerde onderwijsstructuur van de Nederlandse Antillen, waardoor mulo-onderwijs een veel begeerde vorm van voortgezet onderwijs werd met perspectieven voor 'white collar jobs', leidde tot een opeenhoping van leerlingen in de muloscholen die eerder gediend waren met een opleiding op een lager niveau.
Pogingen om een dergelijke opleiding te creëren, strandden in eerste instantie op de L.O.-wet van 1935 die geen ruimte liet om binnen de muloschool een aangepaste opleiding te verzorgen. In 1963 verleenden de autoriteiten aan twee muloscholen voor meisjes toestemming om het onderwijs zo nodig af te ronden met een schoolexamen waaraan een diploma werd verbonden. Deze Antilliaanse 'stream' van de muloschool die werd ingesteld t.b.v. leerlingen die niet aan het mulo-diploma toekwamen heeft een aantal jaren aan meisjes een redelijke vorm van onderwijs gegeven. De begonnen vernieuwing werd echter niet doorgetrokken naar andere scholen. De wettelijke basis ontbrak en het diploma gaf geen toegang tot verdere opleidingen, waardoor het b.v. voor jongens weinig attractief was.
Inmiddels diende de Mammoetwet zich in Nederland aan; op de Antillen werd kennis genomen van de experimenten in Nederland. Het Antilliaanse onderwijs, in zijn structuur, bevoegdheden van leraren, examens enz., hecht met het Nederlandse onderwijssysteem verbonden, volgde de in Nederland genomen beslissing. Op 1 augustus 1968 schakelde het over op de Mammoetconstellatie van het algemeen voortgezet onderwijs.
In de vergaderingen van de directeur en de inspecteurs van het departement van Onderwijs met de heren directeuren van de inrichtingen voor middelbaar onderwijs en de hoofden van muloscholen die aan de invoering vooraf gingen, werd de vrees geuit dat de gemiddelde muloleerling het mavoprogramma niet zou kunnen volgen, indien er geen sanering van dit schooltype zou worden uitgevoerd. De gedachten van de autoriteiten van het departement van Onderwijs gingen uit naar een praktisch gericht onderwijs. Men vertrouwde daarmee aan de gerechtvaardigde wensen van de hoofden van de mulo-scholen tegemoet te kunnen komen. De ontwikkelingen werden afgewacht, al zag men daarbij zeker niet werkeloos toe.
Met het departement van Onderwijs en Wetenschappen in Den Haag werden besprekingen geopend, die tenslotte leidden tot de oprichting van het economisch, toeristisch, administratief onderwijs. Het Nederlandse l.e.a.o. heeft daarvoor tot op zekere hoogte model gestaan.

In januari 1969 verscheen een rapport van de Otrabanda-groep van samenwerkende scholen – 5 m.a.v.o.-scholen gegroepeerd rond een h.a.v.o.-v.w.o.-school – waarin aan de hand van gegevens de vorming van e.t.a.o.-klassen werd bepleit. Nog in dezelfde maand werd zowel op Aruba als op Curaçao een commissie gevormd die ten doel had een leerplan voor economisch, toeristisch en administratief onderwijs te ontwerpen. Ten einde de invoering van het nieuwe schooltype te bespoedigen, werd eveneens de te verwerken leerstof in studie genomen. Besloten werd over te gaan tot centrale inkoop van het benodigde materiaal aan leerlingenboeken enz. Het leerplan werd op 1 juli 1969 gepubliceerd. Op 15 augustus 1969 begon het onderwijs op e.t.a.o.-niveau.

Doelstellingen

Het economisch, toeristisch, administratief onderwijs is bestemd voor leerlingen die de basisschool hebben doorlopen, maar die niet in staat zijn het m.a.v.o. te volgen en die ook geen belangstelling hebben voor het technisch onderwijs of voor onderwijs gegeven aan huishoudscholen. Deze leerlingen worden in de aanvangsklassen opgenomen, maar ook leerlingen die aanvankelijk naar het m.a.v.o. gaan en daar blijk geven geen interesse te hebben voor het meer theoretisch onderwijs, zullen in het e.t.a.o. worden opgenomen.
Het onderwijs aan een school voor e.t.a.o. heeft als doel:

- de ontwikkeling van de jonge mens tot een zelfstandige persoonlijkheid;
- het verschaffen van die kennis en vaardigheden die de jonge mens in staat stellen een plaats in te nemen in de lagere beroepen in de dienstverlenende sector;
- aan de jonge mens inzicht te geven in de structuur van de maatschappij en in zijn verantwoordelijkheid als deel van deze maatschappij, in engere zin de Antilliaanse levenssituatie, in ruimere zin de wereld van zijn tijd.

Om het doel van het e.t.a.o. te bereiken is een nauw contact met het bedrijfsleven van primair belang. Dit belang is bovendien van groot belang om een doelbewuste flexibiliteit bij het onderwijs te kunnen handhaven. Er zal zeer veel aandacht aan moeten worden besteed om de jonge mens te brengen tot eigen initiatief en zelfstandig handelen. Het onderwijs op e.t.a.o.-niveau heeft niet als doel volwaardige vakmensen voor bepaalde richtingen af te leveren. Het beoogt een algemene opleiding, die aan de leerling, die de drie-jarige opleiding heeft voltooid, de gelegenheid biedt zelf zijn weg te zoeken in de lagere beroepen in de dienstverlenende sector.



Machineschrijven is een van de vakken die op het lesrooster van een e.t.a.o.-school voorkomen.

Inrichting van het onderwijs

Nogmaals dient te worden opgemerkt dat het e.t.a.o. zich nog geheel in het experimentele stadium bevindt. De inrichting van het onderwijs is dus slechts in grote lijnen afgebakend. Het is zelfs niet denkbeeldig dat enige van deze bakens moeten worden verzet.
Aan een school voor e.t.a.o. wordt onderwijs gegeven in: Papiamentse taal, Nederlandse taal, Engelse taal, Spaanse taal, wereldoriëntatie, rekenen/bedrijfsrekenen, tekenen, muziek, handvaardigheid, machineschrijven, leren studeren en lichamelijke oefening. Gedurende het derde jaar lopen de leerlingen stage in de bedrijven. De stage, die primair een oriënterend karakter heeft, omvat de winkel-sector, de hotel-sector en de kantoorsector. In dit leerjaar wordt het onderwijs beperkt in deze zin dat de leerling de keuze heeft, naast de algemene vakken, tussen drie talen of twee talen en bedrijfsrekenen.

Eindexamen

Het eindexamen omvat wereldoriëntatie, kennis van de praktijk en drie van de vakken Nederlandse taal, Papiamentse taal, Engelse taal, Spaanse taal, handelskennis. De kandidaten worden uitsluitend mondeling geëxamineerd. Bij het vaststellen van deze vorm van eindexamen heeft als belangrijkste motief gegolden dat een praktische opleiding zich diende te weerspiegelen in het eindexamen. Een schriftelijk eindexamen zou ongetwijfeld zijn weerslag vinden in de te bieden opleiding en het accent kunnen verleggen naar het theoretische vlak, maar de e.t.a.o.-leerling is bovenal gediend met spreekvaardigheid en het produktief gebruik van de verworven kennis binnen zijn toekomstig beroep.

Groei van het e.t.a.o.

Reeds vóór 1 augustus 1969 waren er op de Bovenwindse Eilanden klassen gevormd die een vorm van onderwijs gaven aan leerlingen die het m.a.v.o. niet konden volgen. Hierbij zij opgemerkt dat ook adequaat technisch onderwijs daar niet bestond. Op Bonaire ging men er op 1 augustus 1969 toe over e.t.a.o.-klassen te vormen die verbonden zijn aan de bestaande m.a.v.o.-school. Op Curaçao ontstond echter eveneens een zelfstandige e.t.a.o.-school. Deze ontwikkeling heeft zich voortgezet in die zin, dat aan het begin van het schooljaar 1970/1971 op Aruba één zelfstandige e.t.a.o.-school het onderwijs verzorgt naast enige afdelingen aan m.a.v.o.-scholen. Op Curaçao zijn, behalve de e.t.a.o.-afdelingen aan m.a.v.o.scholen, twee zelfstandige e.t.a.o.-scholen ontstaan.
Beschikbare cijfers geven het volgende beeld van het e.t.a.o.
De cijfers geven weliswaar een goed beeld van de grote behoefte die er bestond, maar zij weerspiegelen niet de behoefte die er feitelijk bestaat. Tekort aan lokaliteiten en leerkrachten noopten tot beperkte toelating tot de eerse klassen.



De stage in het derde leerjaar die primair een oriënterend karakter heeft, omvat o.a. de winkelsector.

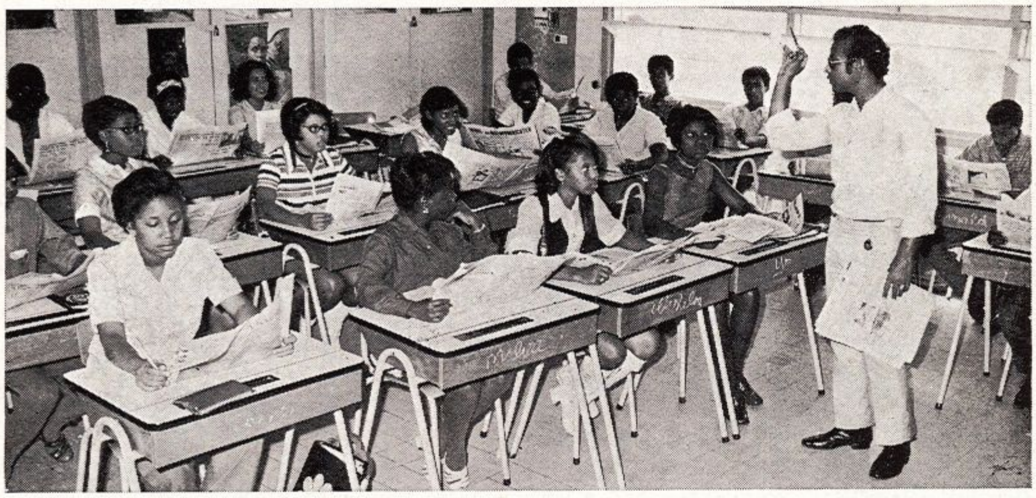
	klas 1	klas 2	klas 3	tot.
Aruba				
1969				
aantal klassen	3	7	0	10
aantal leerlingen	81	174	0	255
1970				
aantal klassen	5	5	8	18
aantal leerlingen	133	119	201	453
Bonaire				
1969				
aantal klassen	2	0	0	2
aantal leerlingen	41	0	0	41
1970				
aantal klassen	1	2	0	3
aantal leerlingen	23	44	0	67
Bovenwindse eil.				
1970				
aantal klassen	2	2	1	5
aantal leerlingen	53	45	18	116
Curaçao				
1969				
aantal klassen	2	10	0	12
aantal leerlingen	62	263	0	325
1970				
aantal klassen	4	7	11	22
aantal leerlingen	116	162	282	560

Totaal voor de Nederlandse Antillen:
(1969 uitgez. Bovenw. eil.)

1969	aantal klassen 24
	aantal leerlingen 621
1970	aantal klassen 48
	aantal leerlingen 1196

Begeleiding

Het staat buiten kijf dat het economisch, toeristisch, administratief onderwijs goede begeleiding van node heeft. Meer nog dan de omschakeling van mulo naar m.a.v.o. of van h.b.s. naar h.a.v.o.-v.w.o. eist de opbouw van het e.t.a.o. de aandacht van de autoriteiten. Op dit punt doet zich het tekort aan mankracht op het departement van Onderwijs gevoelen. Organisatorisch eisen de inrichting van het onderwijs, van het examen en van de stage-dagen veel aandacht. Onderwijskundig moeten de leerstof, de excursies, de vervaardiging van lesmateriaal voor de projectlessen en het niveau van het onderwijs voortdurend worden verzorgd. De didactische begeleiding van het gehele onderwijs moet optimaal worden benut om tot een verantwoorde aanpak van het onderwijs te geraken.



Wereldoriëntatie kan o.m. plaatsvinden aan de hand van krantenartikelen.

Van de aanvang af belastte zich het hoofd van het Pedagogisch Didactisch Bureau met de begeleiding. In wekelijkse vergaderingen werden de volgende punten gerealiseerd:

- het vervaardigen van een aantal projectlessen;
- kritische beoordeling van een aantal gekozen methoden;
- ontwerpen van leerlingrapporten, stagerapporten en een aangepaste lessentabel.

Problemen

Veel dank is verschuldigd aan de leraren en leraressen van het eerste uur, die zich ondanks de onvolkomenheid van methodes, gebrekkig lesmateriaal en vele andere ongunstige factoren hebben ingezet om het e.t.a.o. op te bouwen. De begeleiding blijft een voortdurende zorg, evenals de aanpassing van het onderwijs aan het Antilliaanse maatschappelijke patroon en het afstemmen van het te geven onderwijs op de behoefte van de Antilliaanse maatschappij.
Enkele belangrijke problemen die om oplossing vragen zijn:

- de structuur van het eerste leerjaar waarin de leerlingen van de lagere scholen worden opgenomen en de organisatie van het onderwijs in dit leerjaar;
- de structuur van het tweede leerjaar waarin leerlingen, dropouts van de m.a.v.o., worden opgenomen;
- het verschaffen van geschikt lesmateriaal;
- het richten van het onderwijs op actief-leren;
- het afbakenen van het onderwijsniveau;
- de plaats van het e.t.a.o. binnen het geheel van het voortgezet onderwijs en in het bijzonder de band met het m.a.v.o.;
- de begeleiding van de bedrijven die e.t.a.o.-leerlingen op stage hebben;
- het mobiliseren van de aandacht van de maatschappij voor deze nieuwe vorm van onderwijs;
- de voorlichting aan de hoofden van afleverende scholen en de directeuren, c.q. directrices van de vormen van voortgezet onderwijs die leerlingen doorzenden naar het e.t.a.o.;
- het verschaffen van verdere opleiding in cursusstructuur.

Slotopmerkingen

Het e.t.a.o. bestaat. De leerlingen maken tijdens de stagedagen kennis met het bedrijfsleven en met het arbeidsterrein dat binnen hun gezichtskring zal liggen. Aan het eind van dit schooljaar zullen de eerste eindexamens enige richting geven aan het te verwachten niveau: de eerste leerlingen zullen werkelijk het bedrijfsleven ingaan. Het e.t.a.o. geslaagd noemen zou een grove overschatting zijn. Er is langzaam een tendens aan het groeien die het mogelijk maakt de nieuwe vorm van onderwijs zijn eigen gezicht te geven en een vaste voet te doen zetten in het maatschappelijk bestel en het stelsel van de Antilliaanse onderwijsstructuur. Als het economisch, toeristisch en administratief onderwijs er voor het overige in slaagt jonge mensen te vormen tot zelfstandig denkende en handelende mensen en hen kan voorbereiden op een zinvolle taak in de maatschappij binnen het haar toegewezen gebied, functioneert het onderwijs reeds tijdens dit tastend begin.

het mavo

1 augustus 1968: invoering van de Mammoetwet in de Nederlandse Antillen. Lang was er geaarzeld om tot deze stap te komen. Pas op het laatste moment viel de beslissing. De consequenties waren ook bijzonder moeilijk te overzien voor dit deel van het Koninkrijk. En het onderwijs, dat er was, zat allemaal zo degelijk in elkaar. Moest dat nu allemaal zo maar overboord gegooid worden? Het mulo, waaruit het m.a.v.o. zou moeten voortkomen, was zo vertrouwd. Duizenden jonge mensen hadden in het verleden met hun behaalde mulo-diploma hun weg door het leven gevonden en meerderen van hen hadden er hoge posten mee bereikt.

Het meer uitgebreid lager onderwijs begon hier in 1885, nadat men een jaar eerder besloten had het onderwijs-niveau in de Kolonie Curaçao te verheffen door hogere eisen te stellen aan het leerplan. In 1885 werd in de beide stadsdelen van Willemstad aan weerszijden van de haveningang een school gesticht met onderwijs voor wat wij nu mulo zouden noemen. Ook op Aruba kwam een school volgens de nieuwe maatstaven tot stand. Enkele jaren voor de tweede wereldoorlog werd het onderwijs opgevoerd tot het peil in Nederland. De in de Antillen behaalde diploma's vonden in het moederland erkenning. De mulo zou verreweg de belangrijkste plaats in gaan nemen onder de scholen voor vervolgonderwijs. Met ruim 7600 leerlingen in het schooljaar 1967–1968 betekende dit ruim de helft van het totale aantal leerlingen van mulo, middelbaar onderwijs, elementair technisch onderwijs, l.t.s., u.t.s. en huishoudonderwijs tezamen.

Onderstaand artikel werd geschreven door de heer H. A. Haveman, inspecteur van het algemeen voortgezet onderwijs, belast met het toezicht op het m.a.v.o. Hij werd in 1925 te Djakarta geboren. Zijn kweekschoolstudie rondde hij in 1946 in Nederland af. In 1954 ging hij naar Curaçao om het openbaar onderwijs te dienen, vanaf 1964 als directeur van een mulo-school. In augustus 1970 werd hij aangesteld als inpecteur a.v.o.

Toch Mammoetwet ingevoerd

En met dit solide gegeven zou overgegaan worden op een nieuw onderwijsstelsel, dat men in Nederland besloten had aldaar in te voeren. Waar men in Nederland in de voorgaande jaren in verscheidene experimenteer-scholen een en ander had kunnen voorbereiden, leek dit voor de Nederlandse Antillen wel bijzonder plotseling te komen. De aanpassing aan Nederland bleek evenwel belangrijk te zijn en dit gaf de doorslag voor het uiteindelijke officiële besluit: de Mammoetwet per 1 augustus 1968 in te voeren.
Overigens was de situatie niet zo, dat de man en de vrouw in de school, op wie het geheel neerkwam, volkomen onkundig waren van de komende veranderingen, die in Nederland op til waren. Ook hier was reeds een tijd tevoren het onderwijskundig denken losgeslagen en intensief was hier en daar kennis genomen van de experimenteerresultaten in Nederland. Dank zij dit gegeven werd met veel élan eigenlijk van de ene dag op de andere de reeds geformeerde eerste klassen van het mulo omgezet in brugklassen, compleet met de nieuwe zaken als studielessen, moderne wiskunde, coördinatie in gemeenschappen van scholen en later de keuze-pakketten en nieuwe examenvormen. En dit in 1968 met een beginnend vertrek van leraren naar Nederland, in 1969 en 1970 oplopend tot een groot tekort, ondanks het aanwerven van kortverbanders.

Lerarentekort

Als gevolg van dit leraren-tekort worden thans vrij veel overuren gemaakt, zodat de normale 6 lesuren per schooldag op vele scholen al zijn uitgegroeid met 7e en zelfs 8e lesuren. Dank zij overigens de medewerking van de aanwezige leraren kunnen praktisch alle lessen gegeven worden. Muziek komt nog wel eens in de verdrukking door gebrek aan vakmensen terwijl de lichamelijke oefening staat of valt met het beschikbaar zijn van de benodigde ruimte. Toch betekent het vertrek van een aantal geroutineerde directeuren en leraren uiteraard een gevoelig verlies. Er kan tenslotte niet alsmaar een beroep worden gedaan op de medewerking van de overblijvers, afgezien nog van het feit, dat de overurenkwestie op zich al niet bevordelijk is voor het onderwijs.

M.A.V.O.-3

In 1971 vinden de eerste m.a.v.o.-3 examens plaats, waarbij in de Antillen in plaats van een schoolonderzoek een mondeling examen wordt gehouden. Dit gebeurt per gemeenschap van scholen. De bedoeling hiervan is te komen tot een zo algemeen

Op het moment dat deze foto werd genomen, droeg de C. G. Abraham de Veerschool op Aruba nog de oude aanduiding mulo. (Foto's: Regeringsvoorlichtingsdienst Nederlandse Antillen).



mogelijk examen-niveau voor de toekomst. Per slot van rekening is dit examen volkomen nieuw en het zal alleen maar gunstig zijn elkaars opvattingen te leren kennen en samen met elkaar het juiste te bereiken. Met belangstelling is uitgezien naar de schriftelijke examen-opgaven, die gelijk zijn aan die in Nederland. Alleen het Spaanse werk wordt hier gemaakt.
Een groot probleem hier is echter wat de geslaagden met hun m.a.v.o.-3 diploma verder kunnen gaan doen, omdat er praktisch geen aansluitend onderwijs is. Het document op zich geeft dus bepaald niet veel rechten. Naar een oplossing wordt uiteraard gezocht.

Gemeenschap van scholen

De m.a.v.o.-scholen op Curaçao zijn in 3 groepen gesplitst. Elke groep bevindt zich in een gemeenschap van scholen met een van de 3 bestaande v.w.o.-h.a.v.o.-scholen. Op Aruba is er één zo'n gemeenschap, waarbij de zorg ook uitgaat naar St. Maarten. Bonaire werkt samen met een van de gemeenschappen op Curaçao. De samenwerking in zo'n gemeenschap richt zich vooral op het coördineren van proefwerken in de brugklassen.

Lesurentabellen

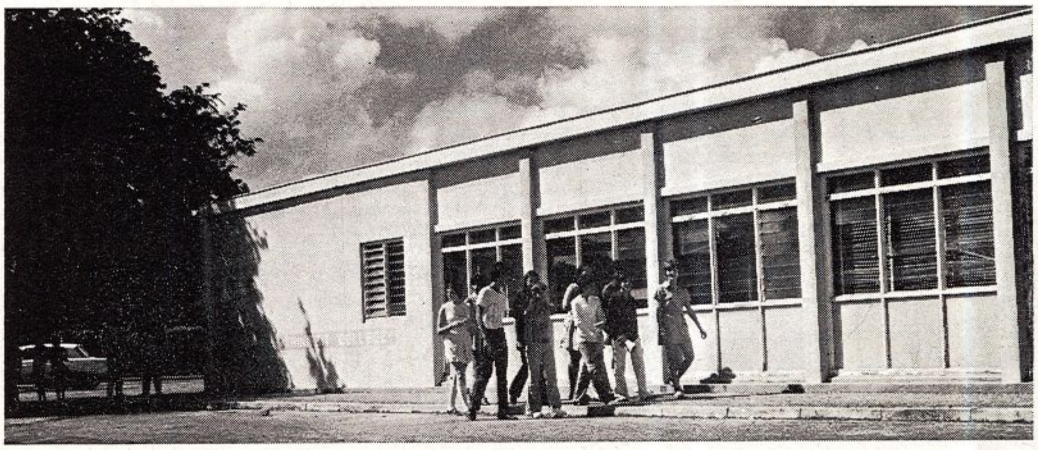
De lesurentabel van de brugklas is voor alle scholen gelijk nl.:

Nederlandse taal	5	
Spaanse taal	3	
Engelse taal	3	
Geschiedenis	2	
Aardrijkskunde	2	
Wiskunde	4	
Biologie	2	
Muziek	1	4
Tekenen	1	
Handvaardigheid	1	
Lichamelijke oefening	3	
Studielessen	3	

In enkele brugklassen geeft men Frans in plaats van Spaans, voor leerlingen, waarvan aangenomen kan worden, dat ze tezijnertijd naar Nederland zullen gaan.
De duur van de lessen en de studielessen is 45 minuten.

Leraarlessen

Het aantal leraarlessen voor een school wordt bepaald volgens de formule $32n + a + p$, waarin n het aantal klassen van de school, a het tweevoud van het aantal brugklassen aan de school en p 8 voor een school zonder driejarige afdeling, 16 indien er een 3-jarige afdeling aan de school verbonden is.



Een groepje m.a.v.o.-scholieren voor het Triniteits-college op Curaçao.

Enkele zakelijke gegevens

	Aruba	Bonaire	Curaçao	St. Maarten
Aantal scholen met leerl.aantal	9(2044)	1(189)	16(4024)	2(214)
Aantal brugklassen leerl.aantal	27(752)	3(72)	57(1598)	4(84)
Aantal 2e klassen M4 leerl.aantal	7(172)	2(66)	35(972)	3(69)
Aantal 2e klassen M3 leerl.aantal	14(398)	–	12(268)	–
Aantal 3e klassen M4 leerl.aantal	14(345)	2(51)	30(745)	2(41)
Aantal 3e klassen M3 leerl.aantal	16(377)	–	19(441)	1(20)

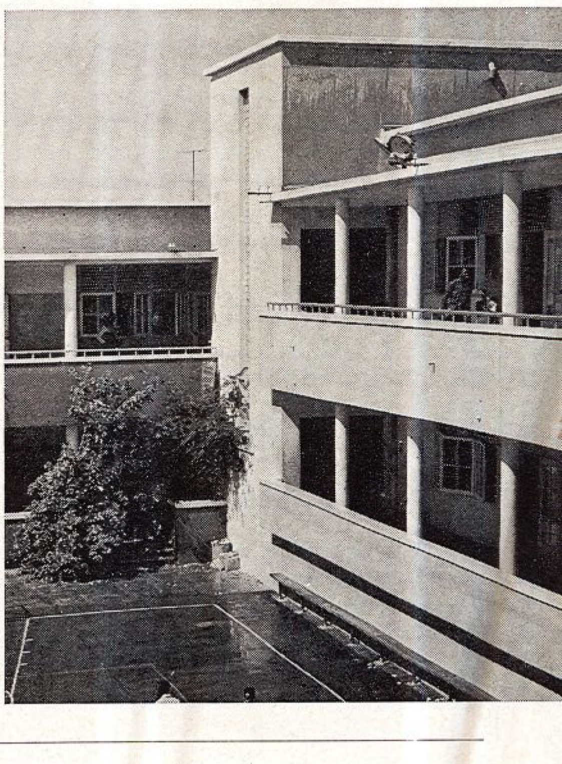
Deze scholen hadden dit jaar voor het laatst 64 eindklassen mulo met in totaal 1455 leerlingen.

Het aantal klassen van een school wordt berekend door de som te bepalen van de naar boven op de naastbijgelegen gehele getallen afgeronde quotiënten die worden verkregen door het aantal leerlingen van elk leerjaar van die school te delen door 30.

Examenvakken

De examenvakken zijn:
Nederlands, Engels, Spaans, geschiedenis en staatsinrichting, aardrijkskunde, wiskunde, natuurkunde, scheikunde, biologie, handelskennis en met toestemming van de directeur van het departement van Onderwijs Frans en Duits.
Het eindexamen m.a.v.o.-4 omvat 6 vakken, waarvan 2 talen verplicht zijn.
Bij m.a.v.o.-3 is natuurkunde en scheikunde gecombineerd. Het examen omvat 5 vakken, waarvan ook 2 talen verplicht zijn.

Exterieur van het St. Thomascollege, een m.a.v.o.-school op Curaçao.



vwo en havo

Dit derde artikel in de serie over het onderwijs in de Nederlandse Antillen beschrijft de geschiedenis en de huidige situatie in het voorbereidend wetenschappelijk en het hoger algemeen voortgezet onderwijs. Deze beschouwing werd samengesteld door drs. M. C. Onneweer, sinds vorig jaar inspecteur van het onderwijs in de Nederlandse Antillen. Hij werd in 1927 te Woerden geboren, studeerde aan de Universiteit van Amsterdam wiskunde en werkte vervolgens 10 jaar bij het middelbaar onderwijs in Nederland. In 1963 werd hij benoemd tot leraar aan het Radulphuscollege op Curaçao.

Inleiding

Alhoewel er ten tijde van de Westindische Compagnie wel sprake was van enig onderwijs, gegeven door zowel Compagnieschoolmeesters als door particuliere onderwijzers, kwam het onderwijs eerst na de Franse tijd goed van de grond. In 1819 stelde Gouverneur Kikkert een 'Provisioneel Reglement op het schoolwezen te Curaçao' vast. Particuliere schooltjes mochten blijven bestaan, maar hun aantal mocht niet worden uitgebreid. Er kwamen vier landsscholen voor lager onderwijs. Twee van de tweede klas, waarop men kon leren lezen, schrijven en rekenen, en twee van de eerste klas, waarop bovendien les werd gegeven in aardrijkskunde, geschiedenis en vreemde talen. Er werd lesgegeven in de 'Nederduitse taal'. Het onderwijs werd klassikaal en het schoolbord verplicht leermiddel. Het toezicht werd uitgeoefend door schoolopzieners. In 1822 begon een landsschoolmeester op Aruba zijn werk.

Ondanks het Reglement nam het aantal particuliere schooltjes toe, in het bijzonder door het werk van de r.k. missie, terwijl het aantal landsscholen afnam. In de buitendistricten verschenen scholen, terwijl tevens voor meisjes, die tot dan toe slechts huisonderwijs konden genieten, scholen bereikbaar werden. Ook op Aruba en Bonaire werden verschillende scholen geopend.

In 1884 verscheen het Publicatieblad no. 16, regelende het onderwijs in de kolonie Curaçao. Er kwamen 3 soorten scholen: gratis eenvoudig onderricht, betaald lager onderwijs met Engels en Spaans, en betaald onderwijs dat te vergelijken was met de toenmalige 3-jarige h.b.s. in Nederland. Het niveau van het onderwijs trachtte men te verbeteren door hogere eisen te stellen aan het leerplan. Belangrijker echter was de instelling van een examencommissie voor het afnemen van onderwijzersexamens volgens vastgestelde programma's.

Later werden de 3 schooltypen vervangen door 2: elementair onderwijs, dat gratis was, en meer uitgebreid lager onderwijs waarvoor schoolgeld betaald moest worden. In 1935 kwam de 'Onderwijsverordening 1935' tot stand die met een aantal wijzigingen, nu nog geldt. In deze verordening worden o.a. de schooltypen ulo en mulo genoemd. Sinds 1899 kende Aruba een protestants-christelijke school terwijl veel later op Curaçao het protestants-christelijke onderwijs werd gevestigd en uitgebreid. In 1933 opende de Curaçaose Petroleum Industrie Maatschappij een neutrale bijzondere school voor de kinderen van haar employés. Het is mede door de stichting van deze school, dat het peil van het mulo-onderwijs omhoog werd gestuwd.

Het middelbaar onderwijs

In 1939 kwam een comité tot oprichting van een instelling van middelbaar onderwijs tot stand. Dit comité streefde naar een neutrale middelbare school. De voorkeur van het Vicariaat van de r.k. missie ging uit naar een katholieke middelbare school. In 1941 kwam een compromis tot stand: een openbare middelbare school waaraan zoveel mogelijk katholieke leerkrachten zouden worden aangesteld. Zo ontstond het Peter Stuyvesant College (P.S.C.), een algemene middelbare school, die een h.b.s.-opleiding bood aansluitend aan de mulo. In 1948 kreeg het r.k. middelbaar onderwijs gestalte in een r.k. h.b.s. voor jongens en een r.k. middelbare meisjesschool. In 1949 werd de openbare algemene middelbare school omgezet in een 5-jarige h.b.s., terwijl in 1952 de beide r.k. middelbare scholen elk een eigen gebouw betrokken: de r.k. h.b.s. voor jongens werd het Radulphuscollege (R.C.), de r.k. m.m.s. werd het Maria Immaculata College (M.I.C.). Aan deze Curaçaose middelbare scholen was tevens een onderwijzersopleiding verbonden. Naast de h.b.s.-A en h.b.s.-B kende men h.b.s.-C, de literair-pedagogische afdeling, die opleidde voor het onderwijzersexamen. De cursusduur van deze afdeling was 6 jaar.

Op Aruba waren al enige jaren aan een mulo-school zgn. h.b.s.-klassen verbonden, de klassen 1, 2 en 3. Leerlingen die deze klassen doorlopen hadden moesten elders hun h.b.s.-opleiding voltooien. In 1959 startte op Aruba, voorlopig met 3 klassen, een r.k. h.b.s.: Het Colegio Arubano (C.C.A.). Het volgend jaar werd ook aan deze school een onderwijzersopleiding verbonden.

In 1961 werd aan het Peter Stuyvesant College een afdeling middelbare meisjesschool toegevoegd. Een jaar later werd zowel aan het Peter Stuyvesant College als aan het Colegio Arubano begonnen met een opleiding voor onderwijzer volgens de Nederlandse Kweekschoolwet. In 1963 werd de gemeenschappelijke onderbouw, die tot dan toe 2 jaar was geweest, verlengd tot 3 jaar. De m.m.s. bleef beginnen met de 2e klas. In hetzelfde jaar werd op het Peter Stuyvesant College een begin gemaakt met een gymnasium-afdeling.

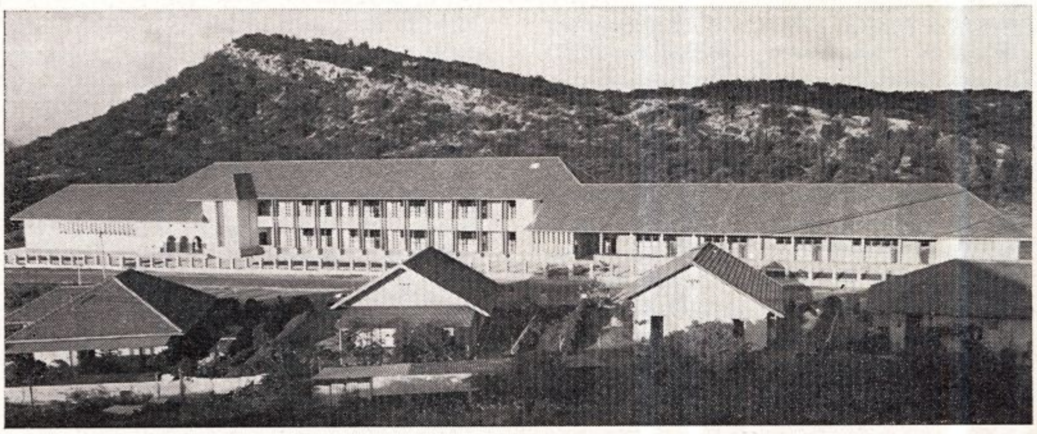


Het Peter Stuyvesant College werd na een compromis in 1941 gesticht.

Sinds 1964 vindt aan alle middelbare scholen de onderwijzersopleiding plaats volgens de Nederlandse Kweekschoolwet. Aan de middelbare scholen is een afdeling h.b.s.-C (nieuwe stijl) verbonden, bestaande uit de klassen 4 en 5. Het 5e jaar werd afgesloten met een examen h.b.s.-C, overeenkomend met de eerste leerkring van de onderwijzersopleiding. Daarnaast kwam een kweekschoolafdeling, overeenkomend met de 2e leerkring van de Nederlandse Kweekschoolwet. Aan het slot van deze 2-jarige opleiding wordt een schoolexamen afgelegd ter verkrijging van de akte van bekwaamheid als onderwijzer. Voor de 3e leerkring ging men naar Nederland. Sinds 1967 vindt de opleiding tot volledig onderwijzer ook op de Antillen plaats.

Intussen zijn de beide r.k. middelbare scholen op Curaçao toegankelijk voor zowel jongens als meisjes.

In 1952 betrok de r.k. middelbare meisjesschool als Maria Immaculata College haar eigen gebouw. (Foto Fischer, Curaçao)



VWO en HAVO

1 september 1968 werd in de Nederlandse Antillen een begin gemaakt met de omschakeling op nieuwe schooltypes. Gymnasium, h.b.s. en m.m.s. gingen plaats maken voor scholen voor v.w.o. en h.a.v.o., terwijl scholen voor mulo veranderden in scholen voor m.a.v.c. De inrichting van het onderwijs is sterk geïnspireerd door wat in Nederland in de 'Mammoetwet' tot uitdrukking is gebracht. In de uitwerking zijn er wel verschillen.

Er zijn vier gemeenschappen van scholen gecreëerd. Een gemeenschap waarin het Peter Stuyvesant College samenwerkt met de 6 openbare, de 2 protestants-christelijke scholen en een neutrale bijzondere school voor m.a.v.o.; een gemeenschap rond het Radulphuscollege met 5 r.k. scholen voor m.a.v.o.; een gemeenschap rond het Maria Immaculata Lyceum met 3 r.k. scholen voor m.a.v.o. en de bijzondere school voor m.a.v.o. op Bonaire; een gemeenschap waarin samenwerken het Colegio Arubano, de scholen voor m.a.v.o. op Aruba en die op St. Maarten.

De samenwerking komt o.a. tot uiting in een gemeenschappelijk toelatingexamen, waarbij gemeenschappelijke waarderingsnormen worden gehanteerd, alhoewel de toelatingsnormen verschillend kunnen zijn. Op grond van de adviezen van de hoofden van de lagere scholen en de resultaten van het toelatingsexamen worden de leerlingen toegelaten tot brugklassen v.w.o./h.a.v.o. of brugklassen m.a.v.o.

In de brugklassen wordt dezelfde lessentabel gehanteerd, maar er wordt een groter aantal uren aan het vak Nederlandse taal besteed dan in Nederland.

In de m.a.v.o.-brugklassen wordt Spaans in plaats van Frans gegeven, in de v.w.o.-/h.a.v.o.-brugklassen kunnen de leerlingen kiezen tussen Frans en Spaans. Voor de vakken Nederlands, wiskunde, Spaans en Engels worden per gemeenschap dezelfde boeken gebruikt; men geeft ook gemeenschappelijke repetities. Er zijn vakgroepen van docenten waarbinnen men afspraken maakt omtrent het tempo, de gecoördineerde repetities met beoordelings- en waarderingsnormen, terwijl de bijeenkomsten vaak goede gelegenheid bieden om met elkaar van gedachten te wisselen over didactische kwesties. Ook voor andere vakken probeert men tot meer samenwerking te komen.

In onderlinge samenwerking van docenten van scholen voor v.w.o./h.a.v.o. en scholen voor m.a.v.o. zijn leerplannen opgesteld voor de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en biologie, vakken waarvan de leerplannen uiteraard sterk afgestemd dienen te zijn op de Nederlandse Antillen en het werelddeel waarvan zij deel uitmaakt. De samenwerking in de gemeenschappen maakt het mogelijk om omstreeks Kerstmis en aan het einde van het brugklasjaar leerlingen te laten overstappen van m.a.v.o. naar h.a.v.o. en omgekeerd. Het nut van de samenwerking is voortdurend in discussie, maar vele betrokkenen willen het niet meer prijs geven en tastenderwijs zoekt men naar nieuwe samenwerkingsvormen.

In 1970 zijn de eerste h.a.v.o.-examens afgenomen.

Na contacten met deskundigen en leden van de Kamer van Koophandel, en met instemming van het Departement van Onderwijs, wordt sinds 1 augustus 1969 aan het Radulphuscollege in de h.a.v.o.-afdeling het vak computerkunde gegeven. In de 4e en 5e klas wordt aan dit vak 7 à 8 wekelijkse lesuren besteed. In 1971 zal voor het eerst dit vak als een van de zes examenvakken geëxamineerd worden. Leerplan en examenprogramma zijn nog voorlopig. De h.b.s.-C, die diende als vooropleiding voor de onder-

Ook het St. Radulphuscollege voor jongens kreeg in 1952 de beschikking over een eigen huis. *(Foto's: Regeringsvoorlichtingsdienst Nederlandse Antillen).*



wijzersopleiding is in de h.a.v.o. opgegaan, evenals de m.m.s.
Het v.w.o. verschilt van dat van Nederland omdat van het begin af aan een ongedeeld v.w.o. is nagestreefd. Grote moeilijkheden geeft dit het komende schooljaar bij de vorming van de 4e klassen. Omdat niet duidelijk is welke eisen de Nederlandse universiteiten en hogescholen zullen gaan stellen ten aanzien van de toelating tot de examens is het moeilijk tot een duidelijke inrichting van de hoogste 3 leerjaren te komen. Wellicht verdient het aanbeveling in de 4e klas een zo breed mogelijke oriëntering te blijven bieden en eerst in de 5e klas met specialisering te beginnen. Het examen zal 6 vakken omvatten.

Examens

Voor de examens worden de schriftelijke opgaven en – voorzover beschikbaar – de normen uit Nederland gebruikt. Op de scholen voor h.a.v.o. wordt dit schooljaar een proef genomen met het schoolonderzoek voor de vakken Nederlandse taal, wiskunde en Engelse taal of Franse taal, terwijl voor de overige vakken een mondeling examen zal worden afgenomen. Bij examens voor afdelingen van m.a.v.o. die dit cursusjaar voor het eerst zullen worden gehouden wordt naast schriftelijk uitsluitend mondeling geëxamineerd. Wel komen er uit de scholen steeds meer stemmen die vragen om schoolonderzoek, niet in het minst omdat de mondelinge examens een ware ontwrichting van het schoolleven met zich brengen.

Pre- en bis-examen

Het vorig schooljaar is, voorlopig als proef, bij de scholen voor h.a.v.o. het bis-examen geïntroduceerd. Kandidaten, die voor het examen zijn afgewezen kunnen, ter beoordeling van de leraren die de kandidaat hebben geëxamineerd, een bewijs van kennis krijgen. Dit bewijs van kennis vermeldt de vakken waarin de kandidaat examen heeft afgelegd, de cijfers van de vakken waarin hij het volgend jaar geen examen behoeft af te leggen en de vakken waarin hij het volgend jaar voor de tweede maal zal worden geëxamineerd. Bij het toekennen van bewijzen van kennis wordt rekening gehouden met de wensen van de kandidaat. De regeling voor het bepalen van de uitslag van het examen maakt het, in het belang van de kandidaat, noodzakelijk voorzichtig te zijn met het toekennen van bewijzen van kennis.
Ook is het vorig jaar bij een van de h.a.v.o.-scholen een proef genomen met het zgn. pre-examen. Leerlingen van het voorlaatste leerjaar kunnen, na verkregen toestemming van de directeur van de school de leraren gehoord, voor een of meer vakken deelnemen aan het examen. Aan deze leerlingen kan na afloop van het examen een bewijs van kennis worden uitgereikt mits het eindcijfer 7 of hoger is. Het afgelopen schooljaar betrof dit voornamelijk de vakken Engelse taal en in een enkel geval van Nederlands en Spaans. Slechts in 2 gevallen kon het bewijs van kennis niet worden uitgereikt; in deze 2 gevallen was het eindcijfer toch nog een 6. Pre- en bis-examens kunnen uitgroeien tot een soepeler inrichting van de laatste schooljaren en de examens.

Docententekort

De grootste zorg van het v.w.o./h.a.v.o. in de Nederlandse Antillen is het tekort aan 1e graads leraren, een tekort dat zich dit schooljaar voor het eerst pijnlijk is gaan openbaren. Niet slechts worden teveel lessen noodzakelijkerwijs gegeven door halfbevoegde docenten, op sommige scholen is het voor enkele vakken al haast onmogelijk om een 1e graads leraar als senior-teacher te laten fungeren. Het opstellen van de leerplannen was en blijft grotendeels het werk van deze leraren, de doorvoering ervan eveneens. Voor het geven van applicatiecursussen en cursussen voor l.o.-akten moet ook een beroep op hen gedaan worden, terwijl het geven van cursussen voor de akten m.o.-A haast onmogelijk wordt. De 1e graads leraren zien zich geplaatst voor een grote verscheidenheid aan examenklassen: gymnasium A en B, m.m.s., h.a.v.o. en de opleidingsscholen voor onderwijzers, zodat in de lagere klassen veelal geen leraren werkzaam zijn die de eisen van de verschillende schooltypen kennen. Voor coördinatie zouden in de lagere klassen zeker 1e graads leraren werkzaam moeten zijn.
Het is dringend noodzakelijk dat het komende schooljaar de gelederen van de 1e graads leraren aanzienlijk versterkt worden. Niet slechts ten bate van de scholen voor v.w.o./h.a.v.o., maar het hele onderwijs in de Nederlandse Antillen zou hiermee bijzonder gebaat zijn.
De hieronder weergegeven aantallen jongens en meisjes, het aantal brugklasleerlingen, de aantallen geslaagden en de aantallen leerkrachten in vaste dienst, geven tezamen een indruk van de omvang van het middelbaar, voorbereidend wetenschappelijk en hoger algemeen voortgezet onderwijs.

Aantal leerlingen in het cursusjaar 1970–1971:

				brugklassen		
	jongens	meisjes	totaal	jongens	meisjes	totaal
P.S.C.	246	232	478	41	45	86
M.I.C.	263	448	711	51	62	113
R.C.	366	227	593	43	49	92
C.A.	329	362	691	59	63	122

Aantal geslaagden in het cursusjaar 1969–1970:

	gym.-A	gym.-B	h.b.s.-A	h.b.s.-B	m.m.s.	h.a.v.o.
Curaçao	8	6	45	82	62	113
Aruba			15	27		57

Aantal leerkrachten in volledige vaste dienst in het cursusjaar 1970–1971:
Curaçao 126 Aruba 31

rechtspositie onderwijzend personeel

In de Nederlndse Antillen kent men twee soorten scholen. De openbare en de bijzondere scholen. Openbare scholen zijn de scholen opgericht en in stand gehouden door een eilandgebied. Alle andere zijn bijzondere scholen. Het schoolbestuur van de openbare scholen is het bestuurscollege van het eilandgebied, dat de school in stand houdt. Voor de bijzondere scholen is dit het privaatrechtelijk lichaam, dat de school heeft opgericht en in stand houdt.
Ingevolge het zevende lid van artikel 140 van de Staatsregeling van de Nederlandse Antillen worden het openbaar en het bijzonder onderwijs, het laatste voorzover het voldoet aan de voorwaarden die de landsverordening stelt, naar dezelfde maatstaf uit de openbare kas bekostigd. Derhalve is er ook in de Nederlandse Antillen algehele financiële gelijkstelling van het bijzonder onderwijs met het openbaar onderwijs.

De heer S. E. de Windt, chef van de administratie bij het departement van Onderwijs, schreef onderstaande beschouwing over de rechtspositie van het onderwijzend personeel in de Nederlandse Antillen. De heer De Windt werd in 1928 op Curaçao geboren. Na eerst in het bedrijfsleven werkzaam te zijn geweest, trad hij in 1951 in overheidsdienst.
Nadat hij het vakexamen voor benoembaarheid tot adjunct-commies met goed gevolg had afgelegd, ging hij met een studie-opdracht naar Nederland. Hij werkte hier 5 jaar op de gemeente-secretarie van Deventer en behaalde de akten van bekwaamheid gemeente-administratie I en II (1e deel). Sinds 1965 bekleedt hij de functie van chef van de administratie bij het departement van Onderwijs in de Nederlandse Antillen.

Hoewel de antillianisering van het korps leerkrachten gestaag toeneemt, is het voor de normale voortgang van met name het voortgezet onderwijs op Curaçao en Aruba noodzakelijk een beroep te doen op de bevoegde leerkrachten in Nederland. Jaarlijks worden zowel door de bestuurscolleges als door de bijzondere schoolbesturen pogingen ondernomen om bevoegde leerkrachten uit Nederland aan te trekken voor indiensttreding op de Nederlandse Antillen.
Bij de uitzending naar de Nederlandse Antillen heeft men de keuze uit drie mogelijkheden: in vaste pensioengerechtigde dienst; in kort verband voor een periode van 3 of 5 jaar; detachering (alleen geldende voor leerkrachten van het voortgezet onderwijs)

Vaste dienst

Uitzending in vaste pensioengerechtigde dienst, waarbij men zich dient te verbinden het Antilliaanse onderwijs tenminste 5 jaar te dienen, is alleen mogelijk indien men jonger is dan 35 jaar. Ontheffing van deze leeftijdsgrens is slechts in zeer bijzondere gevallen mogelijk.

Kort verband

Voor een uitzending in kort verband is geen leeftijd bepaald en men is alleen benoembaar in tijdelijke niet pensioengerechtigde dienst. Daar opname in het Algemeen Pensioenfonds Nederlandse Antillen niet mogelijk is, dient men zelf voor pensioenvoorzieningen en/of risicoverzekering te zorgen. De overheid participeert in de premiekosten. Dit is voor Curaçao zo geregeld, dat de te bepalen premie voor verzekering en voor eigen weduwen- en wezenpensioen tot maximaal 34% van de pensioengrondslag voor rekening van het eilandgebied komt. Van het salaris zal echter 8% van de pensioengrondslag worden ingehouden. (De pensioengrondslag ligt zo'n 40 à 50% lager dan de bezoldiging).
De vergoeding komt derhalve neer op 26% van de pensioengrondslag. Voor Aruba is het zo geregeld, dat dit eilandgebied de kortverbander, gedurende de tijd dat deze in tijdelijke dienst of op arbeidscontract in eilandsdienst is, een tegemoetkoming 's jaars verleent terzake van de kosten van sociale risico-dekking van hemzelf, zulks tot een maximaal bedrag, dat gelijk is aan 26% van het bedrag, waarover de betrokkene op de dag van vertrek uit Nederland zijn pensioenbijdrage aan het Burgerlijk Pensioenfonds van de Nederlandse Antillen zou hebben moeten betalen, indien hij op dat tijdstip deelgenoot van genoemd pensioenfonds was.
Uitzending in kort verband kan worden verlengd indien de leerkracht en het schoolbestuur dit wensen. Bovendien kan men voor een tweede maal in kort verband worden uitgezonden, evenwel zonder aanspraak op vergoeding voor uitrustingskosten en herinrichtingskosten. De uitgezonden leerkracht in vaste pensioengerechtigde dienst, die na ontslag opnieuw als zodanig wordt uitgezonden heeft geen aanspraak meer op vergoeding voor uitrustingskosten. De uitgezonden leerkracht in vaste pensioengerechtigde dienst, die na ontslag opnieuw wordt uitgezonden in kort verband, heeft slechts aanspraak op herinrichtingskosten.

Detachering

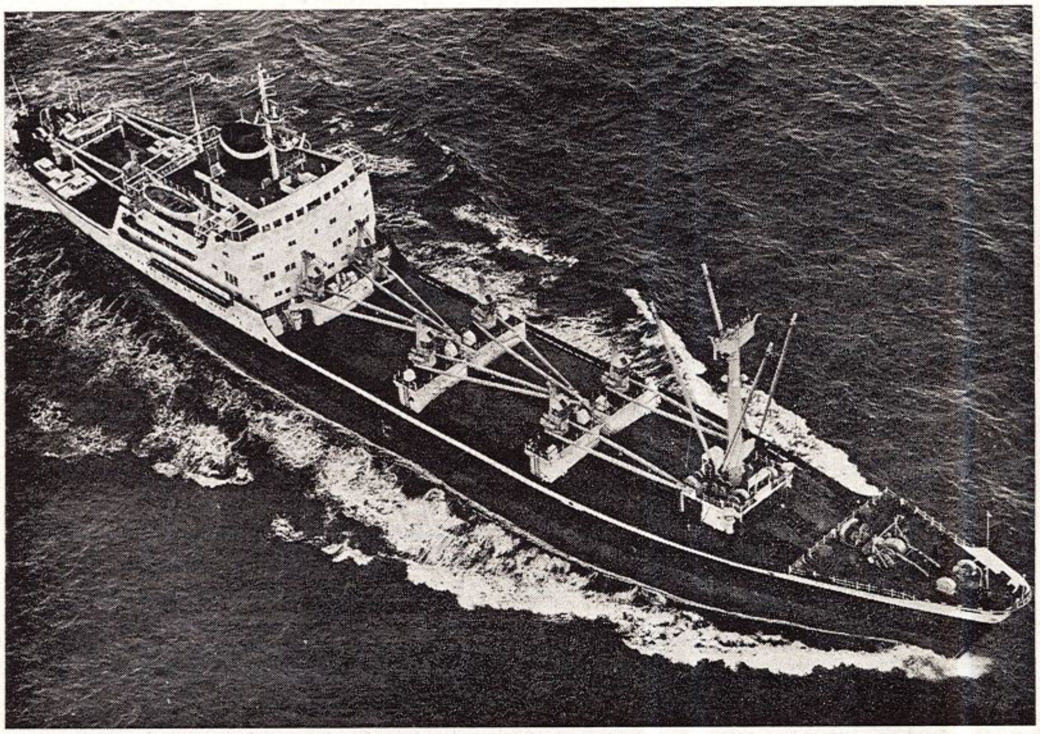
Krachtens artikel 1-C 7 van het Rechtspositiebesluit W.V.O. kan het bevoegd gezag aan een leraar op diens verzoek buitengewoon verlof verlenen van lange duur. De daarbij te stellen voorwaarden behoeven de goedkeuring van de minister van Onderwijs en Wetenschappen. Als het verlof ten doel heeft de betrokkene in de gelegenheid te stellen anders dan in vaste dienst een functie te vervullen (o.a.) ten behoeve van Suriname of de Nederlandse Antillen, kan dit verlof met toestemming van de minister in beginsel voor ten hoogste drie jaar en zonder behoud van bezoldiging worden verleend. Verlof voor langer dan drie jaar wordt ook goedgekeurd. Bij het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen bestaat de gedragslijn, dat de leraar die in de plaats komt van iemand die met lang buitengewoon verlof vertrekt, gedurende het eerste jaar in tijdelijke dienst moet worden aangesteld. Na dit jaar kan tot aanstelling in vaste dienst worden overgegaan. Komt in zo'n geval de 'kortverbander' na 3 of 5 jaar terug, dan volgt ontslag aan de school die het verlof verleende met recht op wachtgeld (artikel I-H 2, eerste lid onder b 4, juncto artikel 1-C 7, derde lid onder b, van het Rechtspositiebesluit W.V.O.).
Het voordeel van een detachering is de volledige continuering van de pensioenrechten in Nederland. Een ander voordeel is het recht op wachtgeld na beëindiging van het contract, indien de functie van waaruit de detachering plaats vond niet meer ingenomen kan worden.
De 'kortverbander' aan wie buitengewoon verlof is verleend komt in de Nederlandse Antillen niet in pensioengerechtigde dienst. Hij behoudt de volledige Nederlandse pensioenrechten. Het schoolbestuur dat het verlof verleende, blijft aan het A.B.P. een pensioenbijdrage verschuldigd van 24% van het volledige (fictieve) ambtelijke inkomen in de functie waaruit het verlof is verleend, waarvan 14% door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen wordt vergoed. De betrokkene moet zelf de resterende 10% aan zijn schoolbestuur betalen. Ingevolge artikel 2, onder 2 b van het verhaalsbesluit Algemene Burgerlijke Pensioenwet (Koninklijk besluit van 27 juni 1967, Stb. 364) mag de franchise niet worden toegepast, omdat hij geen ingezetene van Nederland is, waardoor voor hem geen A.O.W.-premie wordt betaald.

De diensttijd in de Nederlandse Antillen wordt dubbel geteld, mits de functie daar ten minste 12 maanden ononderbroken is vervuld. Omdat het risico van invaliditeit en overlijden waardevast door het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds wordt gedekt, is een particuliere verzekering in de Nederlandse Antillen niet nodig. Sluit men desondanks een verzekering, dan is dit niet van invloed op de pensioenrechten, ook al zou het eilandbestuur een deel van de premie vergoeden. Wanneer een leraar in Nederland ontslag neemt om als 'kortverbander' in de Nederlandse Antillen te gaan werken (of nog geen betrekking in Nederland had), valt hij als 'kortverbander' buiten de N.A. pensioenregeling en buiten de Nederlandse pensioenregeling. Daarom is het gebruikelijk een particuliere verzekering te sluiten voor het risico van invaliditeit en overlijden.
Op Curaçao en Aruba wordt een deel van de premie door het eilandbestuur vergoed. Indien de betrokkene na terugkeer in Nederland (weer) ambtenaar wordt in de zin van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet, telt de Antilliaanse tijd dubbel mee zonder dat daarvoor iets behoeft te worden betaald (artikel Dl, juncto D4 A.B.P.) mits de functie in de Nederlandse Antillen ten minste 12 maanden zonder wezenlijke onderbreking heeft geduurd.

Bij terugkeer in Nederland heeft de betrokkene geen recht op wachtgeld noch op een uitkering krachtens de Wachtgeld- en Werkloosheidswet. Op hem is van toepassing de Wet Werkloosheidsvoorziening en de Algemene Bijstandswet.
Indien iemand gedurende 6 weken achter elkaar of 65 dagen in een tijdvak van 12 maanden inkomsten in verband met een dienstbetrekking heeft genoten, heeft hij aanspraak op een uitkering ingevolge deze wet, ook indien de inkomsten in het buitenland zijn verworven. Werknemer in de zin van de wet is degene die voor zijn deelneming aan het arbeidsproces geheel of gedeeltelijk is aangewezen op het verrichten van arbeid in een dienstbetrekking. Het uitkeringspercentage is maximaal 75% van het dagloon (maximaal f 92,60 per 1-2-1970). De wet wordt uitgevoerd door de gemeente van vestiging na terugkeer in Nederland, waar ook de aanvrage moet worden ingediend. De duur van de uitkering is maximaal 2 jaar.

Vergoeding bij uitzending

Aan de uitgezonden leerkracht zowel bij het openbaar als het bijzonder onderwijs wordt het volgende vergoed:



Per schip van Nederland naar de Nederlandse Antillen. Luchtfoto van het m.s. Mercurius van de K.N.S.M. (Foto: K.N.S.M.)

Uitrustingskosten

Deze bedragen voor gehuwden 3 maanden bezoldiging (salaris plus kindertoelage maar exclusief eventuele andere toelagen) met een maximum van f 3000 (Ned. Ant. Crt.) en voor ongehuwden 2 maanden bezoldiging (salaris exclusief eventuele toelagen) met een maximum van f 1500 (Ned. Ant. Crt.).
De uitrustingskosten kunnen zowel in Nederland als op Curaçao of op Aruba aan de betrokken leerkracht worden uitbetaald, echter niet eerder dan nadat de betrokkene medisch geschikt is bevonden. Ook voor de vracht en emballagekosten van de inboedel wordt een vergoeding gegeven.
De eilandgebieden Aruba en Curaçao hebben hiervoor de volgende regeling. Aan de uitgezondene wordt een tegemoetkoming verleend in de door hem bij zijn uitzending gemaakte vrachtkosten voor de overbrenging van zijn huisraad van Nederland naar Aruba of Curaçao, zulks tot een maximaal bedrag aan vrachtkosten van een huisraadvracht van 15 kubieke meters per schip van de K.N.S.M. van Nederland naar Aruba of Curaçao. Is de betrokkene op de dag van vertrek uit Nederland niet gehuwd, dan worden voor hem vrachtkosten betaald tot een maximaal bedrag aan vrachtkosten van een huisraad van 3 kubieke meters per schip van de K.N.S.M. van Nederland naar Aruba of Curaçao. Onder vrachtkosten worden verstaan kosten van verpakking, aanlevering, verzekering en zeevracht.
Aan de uitgezondene, die geen gebruik heeft gemaakt van deze volledige tegemoetkoming wordt een premie uitgekeerd gelijk aan 50% van het verschil tussen de maximaal toegestane tegemoetkoming en de werkelijke vrachtkosten, indien deze beneden bedoeld maximum zijn gebleven.
Aan de uitgezondene, die bij zijn uitzending per vliegtuig van Nederland naar Aruba of Curaçao reist, wordt vergoed de kosten van extra bagage welke hij voor zichzelf en – indien gehuwd – voor zijn echtgenote en zijn minderjarige kinderen, voor die reis heeft betaald. Met dien verstande dat per persoon van twaalf jaar of meer maximaal 10 kg en per persoon van beneden twaalf jaar maximaal 5 kg wordt vergoed. Voor de uitgezondene, die bij aankomst op Aruba of Curaçao niet direct over een woning kan beschikken geldt de volgende regeling.
Vergoed wordt door het eilandgebied 75% van de hotel- en/of pensionkosten die de betrokkene gedurende de eerste dertig kalenderdagen na aankomst met zijn gezin op Aruba of Curaçao noodzakelijkerwijs heeft moeten maken. Onder hotel- en/of pensionkosten worden verstaan kosten van verblijf in een hotel of pension, alsmede de kosten van het dagelijks eten in een hotel of pension, inclusief de gebruikelijke bedieningskosten.

De aan betrokkene toe te kennen tegemoetkoming mag het bedrag van zijn bruto-inkomen per dag niet overschrijden.

Overtochtskosten

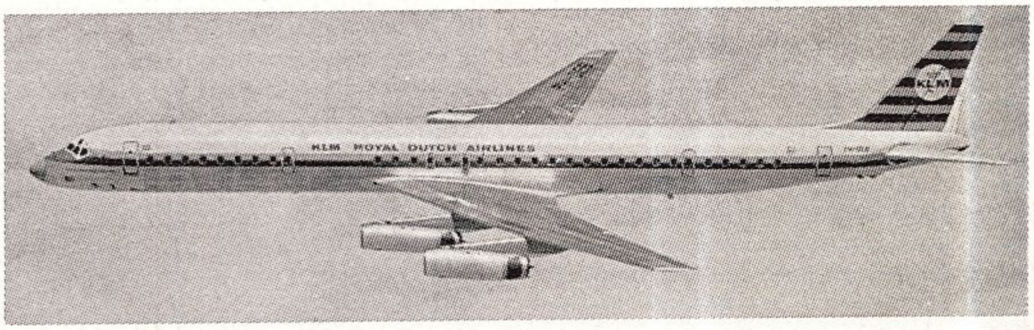
De vergoeding bedraagt:
a. voor leerkrachten, uitgezonden op een bezoldiging waaraan een pensioengrondslag verbonden is van: indien gehuwd f 6000 (Ned. Ant. Crt.) of meer, en indien ongehuwd f 4800 (Ned. Ant. Crt.) of meer, maximaal U.S. $ 425;
b. voor leerkrachten, uitgezonden op een bezoldiging waaraan een pensioengrondslag verbonden is van: indien gehuwd minder dan f 6000 (Ned. Ant. Crt.) en indien ongehuwd minder dan f 4800 (Ned. Ant. Crt.) maximaal U.S. $ 310;
c. voor gezinsleden als volgt: echtgenote en kinderen boven de 12 jaar 100%, kinderen van 2 jaar of ouder, doch jonger dan 12 jaar 50% en kinderen onder de 2 jaar 10% van de voor de uitgezonden leerkracht geldende vergoeding.
Onder overtochtskosten wordt uitsluitend verstaan passagekosten. De passage wordt normaliter vanuit Curaçao of Aruba besproken. De overtocht dient per schip te geschieden. Slechts in bijzondere gevallen is overtocht per vliegtuig mogelijk.

Herinrichtingskosten bij repatriëring

Alleen de leerkrachten, die zijn uitgezonden op een drie- of vijfjarig contract kunnen aanspraak maken op herinrichtingskosten. Deze bedragen:

- twee maanden bezoldiging, vermeerderd met kindertoelage, en eventuele persoonlijke toelage, indien de uitgezonden persoon gehuwd is en met een dienstverband van minder dan vijf jaren is uitgezonden, met een maximum van NAf 2500 (vijfentwintighonderd gulden Ned. Ant. Crt.);
- twee en een halve maand bezoldiging, vermeerderd met kindertoelage en eventuele persoonlijke toelage, indien de uitgezonden persoon gehuwd is en met een dienstverband van vijf jaar of meer is uitgezonden, met een maximum van NAf 5000 (vijfduizend gulden Ned. Ant. Crt.);
- twee maanden bezoldiging, vermeerderd met eventuele persoonlijke toelage, indien de uitgezonden persoon ongehuwd is, met een maximum van NAf 1250 (twaalfhonderd en vijftig gulden Ned. Ant. Crt.).

Overgang van een driejarig contract naar een vijfjarig contract of in vaste pensioengerechtigde dienst is in principe mogelijk, zonder nadelige gevolgen voor de betrokken leerkracht.



De K.L.M. vliegt op Curaçao met de Super DC-8. *(Foto: K.L.M.)*

Komt men echter uit in vaste pensioengerechtigde dienst of op een vijfjarig contract, dan is men aan 5 jaar gebonden op straffe van terugbetaling van een (evenredig) deel van de overtochts- en uitrustingskosten. Bij vervroegd vertrek kan men ook geen recht meer doen gelden op de terugreis en de herinrichtingskosten. Ook bij verbreking van een driejarig contract zal overigens een (evenredig) deel van de overtocht- en uitrustingskosten moeten worden terugbetaald, terwijl betrokkene ook de terugreis en de herinrichtingskosten verspeelt.
Bij een afkeuring wegens welbewezen ziels- of lichaamsgebreken vindt geen korting op de overtochts- en uitrustingskosten plaats en worden de terugreis en herinrichtingskosten onverkort uitbetaald.
De berekening van het terug te betalen bedrag van de overtochts- en uitrustingskosten is als volgt:
bij een vijfjarig contract c.q. vaste pensioengerechtigde dienst binnen vijf jaar:

$$\frac{1800 \text{ min aantal gewerkte dagen}}{1800} \times \text{overtochts- en uitrustingskosten.}$$

Aan de leerkracht, die is uitgezonden voor een dienstverband van tenminste drie jaar wordt bij zijn terugkeer naar Nederland, na afloop van zijn uitzendingsverband, door de eilandgebieden Aruba en Curaçao een geldelijke tegemoetkoming verleend teneinde hem in staat te stellen zijn huisraad naar Nederland te laten overbrengen. Deze tegemoetkoming wordt bepaald aan de hand van de regeling, die geldt voor gemaakte vrachtkosten van Nederland naar Aruba of Curaçao bij uitzending (zie hiervoor de regeling voor de vracht- en emballagekosten vermeld onder 'Uitrustingskosten') tenzij op dat tijdstip een gunstiger regeling terzake bestaat, in welk geval die regeling voor hem zal gelden.

Bezoldiging

De bezoldiging wordt bepaald naar door het bestuurscollege vastgestelde salarisschalen. Er bestaan aparte schalen voor gehuwden, die voor ongehuwden liggen zo'n 20% lager dan de schalen voor gehuwden. Het salaris en dienstverband gaan in op de dag van vertrek uit Nederland.

Kindertoelage

Voor kinderen beneden de leeftijd van 18 jaar (indien studerend beneden de leeftijd van 24 jaar) wordt kindertoelage gegeven, eveneens volgens een door het bestuurscollege vastgestelde schaal.

Pensioen

De pensioengerechtigde leeftijd is 55 jaar (vrijwillig te verlengen tot 60 jaar). Om in aanmerking te komen voor volledig pensioen moet men minstens 20 dienstjaren hebben, waarvan minstens 10 in Nederlands Antilliaanse dienst doorgebracht. De pensioenbijdrage is voor eigen pensioen 5% en voor weduwen- en wezenpensioen 3% van de pensioengrondslag.

Ziekteregeling

Van alle gemaakte kosten (ook van het gezin) voor geneeskundige behandeling, verpleging, operatie en geneesmiddelen (mits op dokters-recept) gedurende een vrij te kiezen periode van 3 aaneengesloten maanden, wordt door de Overheid vergoed, 75% van het bedrag dat hoger is dan 5% van het inkomen gedurende deze 3 maanden. Als voorbeeld moge de volgende berekening dienen:

Inkomen is f 600 per maand
Ziektekosten in een periode van
3 maanden .... = f 300,–
Eigen risico is 5% van 3 x f 600 = f 90,–
Meerkosten .... f 210,–
Vergoeding bedraagt dan 75% van f 210 = f 157,50. Tandheelkundige behandeling

komt niet in aanmerking voor vergoeding, terwijl bij een bevalling in aanmerking komen de kosten die gemaakt zijn op medische indicatie. De betaalde gespecificeerde rekeningen dienen uiterlijk één jaar na het einde van de 3 maandsperiode te worden ingediend. De mogelijkheid tot het sluiten van een aanvullende ziekte- en ziekenhuisverzekering (particulier) is aanwezig ook via de bestaande onderwijsorganisaties.

Thans is bij de Staten van de Nederlandse Antillen aanhangig gemaakt een wijziging van de Landsverordening van de 18e maart 1946 houdende voorziening inzake de verlening van een tegemoetkoming in de kosten van geneeskundige behandeling en/of verpleging van de landsdienaren (P.B. 1946 no. 36).

Voorgesteld wordt om in plaats van vergoeding van 75% van de meerkosten over te gaan tot een vergoeding van 90% van de onvermijdelijke uitgaven.

Vakantieregeling

De vakantie-toelage bedraagt 5% van het vol inkomen. Het onderwijzend personeel geniet de vakantie, met behoud van vol inkomen, op dezelfde dagen als waarop voor de leerlingen van de inrichting van onderwijs waaraan het verbonden is, de schoolvakanties zijn of zullen worden vastgesteld.

Het personeel houdt zich zonodig gedurende ten hoogste 6 dagen van de vakantie ter beschikking ten behoeve van werkzaamheden van onderwijskundige en/of schoolorganisatorische aard.

Het aantal vakantiedagen bedraagt thans voor alle vormen van onderwijs 72 of 60 dagen per jaar bij respectievelijk 6- of 5-daagse schoolweek. Het schooljaar begint op 1 augustus.

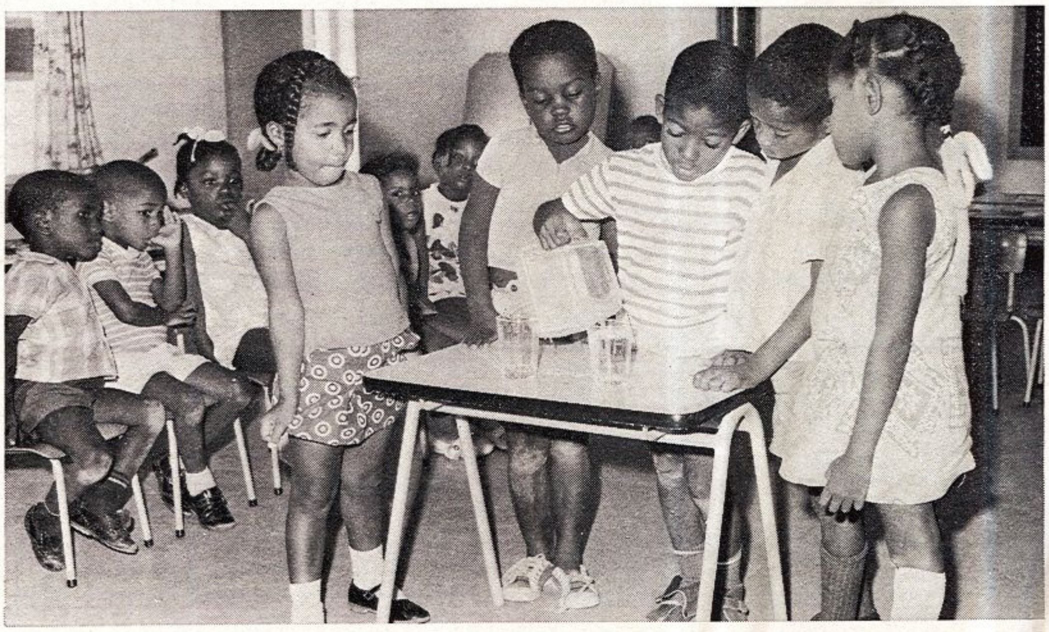
plannen voor onderwijsvernieuwing

Onderstaande beschouwing werd geschreven door drs. C. G. M. van Mierlo. Sinds 1969 is de heer Van Mierlo voor een periode van vijf jaar ter beschikking gesteld van de regering op de Nederlandse Antillen. Hij kreeg tot taak een pedagogisch didactisch bureau voor het departement van Onderwijs aldaar op te richten. Tevens werd hij belast met de leiding van dit bureau. Cornelis G. M. van Mierlo werd in 1934 te Venlo geboren. Hij werkte onder meer bij het basisonderwijs en met lichamelijk gebrekkige kinderen. Na zijn doctoraal examen pedagogiek aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen (1967) was hij als docent verbonden aan de onderwijzersopleiding te Maastricht.

Per 1 januari 1969 werd het departement van Onderwijs uitgebreid met een afdeling, die speciaal belast werd met studie, planning en uitvoering van de noodzakelijke verbeteringen en vernieuwingen binnen het Nederlands-Antilliaanse Onderwijs: het zgn. Pedagogisch Didactisch Bureau (P.D.B.).
Die uitbreiding kwam tot stand mede naar aanleiding van de adviezen van de Nederlands-Antilliaanse Leerplancommissie, welke onder leiding van prof. dr. F. W. Prins een zestal jaren studie maakte van de mogelijkheden tot verbetering van het basisonderwijs.
De eerste activiteiten van het P.D.B. bestonden uit het medewerking verlenen aan de vormgeving van het nieuwe schooltype E.T.A.O. Dit schooltype werd apart in een artikel behandeld door inspecteur Jac. van Rens.
Een tweede activiteit bestond in het ontwerpen en toetsen van een differentiatie-systeem, dat beoogt het aan meer kinderen van de basisschool mogelijk te maken de leerstof van het vak Nederlandse taal en rekenen zinvol te verwerken. Een van de ernstige problemen van de basisschool is nl. dat een vrij hoog percentage van de leerlingen niet aan de traditionele (Hollandse) eisen in de normale tijd (6 à 7 jaar) kan voldoen. Het zittenblijverspercentage is hoog: gemiddeld 15,4%, in het eerste leerjaar 23,6% (1971).
Deze problematiek wordt uitvoerig besproken in het boek 'Leerplan en Leidraad voor het basisonderwijs op de Benedenwindse Eilanden der Nederlandse Antillen', (1970 Dijkstra's uitgeverij Zeist N.V.). Om dit differentiatie-systeem te vervolmaken en de invoering op de scholen te begeleiden werd per 1 oktober 1970 de Heer Ben. J. C. H. Thijssen als didactisch medewerker aangesteld.
De hoogste prioriteit op het gebied van onderwijsvernieuwing ligt, naar de mening van het departement van Onderwijs, binnen de kleuterschool en de laagste klassen van de basisschool. In het vervolg van dit artikel zullen de binnen het P.D.B. ontwikkelde plannen op dit gebied worden uiteengezet.

Start van de onderwijsvernieuwing in de kleuterschool

Door het voorbereidende werk verricht door de Antilliaanse Leerplancommissie o.l.v. prof. dr. F. W. Prins, hetgeen resulteerde in de reeds genoemde uitgave 'Leerplan en Leidraad', kon het Pedagogisch Didactisch Bureau vrij spoedig komen tot het ontwerpen van een meer gedetailleerde nieuwe structuur voor de Antilliaanse basisschool naar het grondmodel van mevr. drs. A. C. Prins-Winkel. Het is de verdienste van mevr. drs. A. C. Prins-Winkel dat zij, na een uitgebreide literatuurstudie, de Antilliaanse gemeenschap heeft gewezen op het belang van het onderwijzen van jonge kinderen in hun moedertaal. Binnen de geplande vernieuwing van het Antilliaanse kleuter- en basisonderwijs staat de moedertaal dan ook centraal.
Het overschakelen van een eentalige school naar een school, waarbinnen zowel de moedertaal als een vreemde taal gebruikt gaat worden als voertaal bij het onderwijzen, heeft veel organisatorische en didactische consequenties. Op pag. 13 staat in schema de structuur van de toekomstige tweetalige school.
Zoals uit dit schema blijkt, wordt vanaf de kleuterschool het Papiaments als voertaal gebruikt. Vier jaren lang krijgt het kind gelegenheid om zijn moedertaal tot ruime ontplooiing te laten komen. Tijdens deze jaren wordt systematisch gestreefd naar een voor de betreffende leeftijden optimaal actief gebruik van de taal. Hierbij krijgen de cognitieve functies bovendien alle kansen zich adequaat te ontwikkelen.
In het tweede leerjaar van de kleuterschool start het cursorisch leren van de vreemde Nederlandse taal. Hierbij wordt in de eerste jaren volledig gesteund op de begripskennis welke de kinderen vooraf in hun moedertaal hebben verworven. Vanaf de derde klas van de basisschool zal het Nederlands zoveel mogelijk voertaal bij het onderwijzen zijn. Waarschijnlijk zal in de derde, misschien ook nog even in de vierde klas, incidenteel gesteund moeten worden op het Papiaments.
Het gehele vernieuwingsplan is erop gericht het kind, steunend op een goede moedertaalontwikkeling, zeer goed te bekwamen in een tweede taal, i.c. het Nederlands. Hierdoor wordt aan de voornaamste voorwaarde om succesvol aan het voortgezet onderwijs te kunnen deelnemen, voldaan.
Momenteel is de aandacht van het P.D.B. dus vooral gericht op de kleuterschool. De functionele ontwikkeling binnen de kleuterschool staat bijzonder in de belangstelling. Ofschoon wij de kleuterschool niet uitsluitend willen zien als in dienst staande van het volgende basisonderwijs is het desondanks



Leeg – vol – schenken – knoeien – veel – weinig – etc.: samen beleven wat deze begrippen betekenen. (4-jarige kleuters)

vanzelfsprekend, dat binnen de kleuterschool getracht wordt de ontwikkeling van het jonge kind zo te stimuleren, dat het met succes kan gaan deelnemen aan het basisonderwijs. Nu is de zesjarige leeftijd zeer geschikt om kinderen de techniek van het lezen bij te brengen en om systematisch te gaan werken aan de vorming van het rekenkundig en wiskundig denken. Dit geldt echter alleen voor kinderen die in de zes voorafgaande

Verklaring der omcirkelde cijfers en letters in het schema
Ontwerp Structuur
Tweetalige school
Benedenwindse Eilanden n.a.

Sub-project TED:
Taalverrijking en ontwikkeling van psychische functies, in het bijzonder de cognitieve, o.a. door systematische uitbreiding van de ervaringswereld.

Sub-project 1:
Het aanleren van het Nederlands als vreemde taal aan jonge kinderen volgens een directe methode.

Sub-project 2:
Het ontwikkelen van een methode voor aanvankelijk lezen in het Papiaments.

Sub-project 3:
Het ontwikkelen van een methode voor voorbereidend en aanvankelijk rekenen in het Papiaments.

Sub-project 4:
Het ontwikkelen van een methode voor aanvankelijk lezen in het Nederlands, voortbouwend op '1' en '2'.

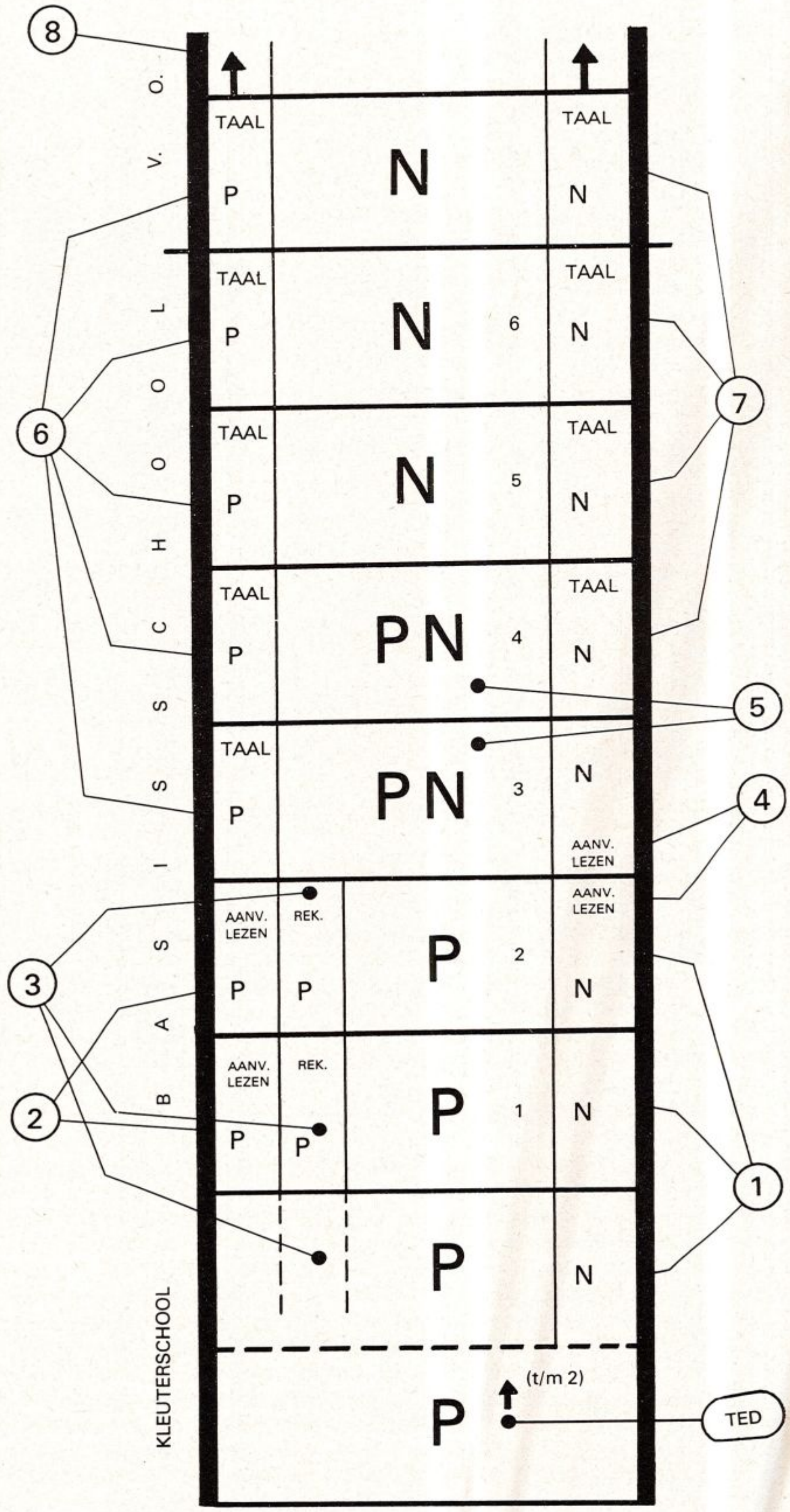
Sub-project 5:
Onderzoek naar de juiste overschakelingsmethodiek van het Papiaments naar het Nederlands.

Sub-project 6:
Het ontwikkelen van een Papiamentse taalmethode voor het basisonderwijs en de lagere vormen van het voortgezet onderwijs.

Sub-project 7:
Het ontwikkelen van een methode Nederlandse taal, voortbouwend op 'Zonnig Nederlands', voor het basisonderwijs en de lagere vormen van het voortgezet onderwijs.

Sub-project 8:
Het ontwikkelen van een leergang Papiamentse taal en letterkunde voor de hogere vormen van het voortgezet onderwijs.

ONTWERP STRUCTUUR TWEETALIGE SCHOOL
BENEDENWINDSE EILANDEN N.A.
PED. DID. BUREAU





Eerst versieringen maken, dan de boom optuigen; en daarbij praten over wat we doen. (4-jarige kleuters.) Foto's: Regeringsvoorlichtingsdienst Nederlandse Antillen).

jaren zich in gunstige milieu- en (kleuter-) schoolomstandigheden hebben bevonden. Voor veel kinderen in de Nederlandse Antillen zijn de milieuomstandigheden niet altijd in alle opzichten ideaal. Om deze reden wordt momenteel een programma voor vierjarige kleuters opgebouwd, dat zowel tot doel heeft de moedertaalontwikkeling te stimuleren, als wel de psychische functies tot ontwikkeling te doen komen (TED = Taal-Eervaring-Denken). Het Ted-programma moet dus gezien worden als één programma dat, beginnend in het eerste leerjaar van de kleuterschool, doorloopt tot in de tweede klas van de lagere school. Gedurende deze vier jaren wordt het kind systematisch in situaties geplaatst, waarin het voor hem nieuwe ervaringen en belevingen kan opdoen, zodat het kind gestimuleerd wordt tot het ontwikkelen van zijn taalbezit en van zijn denkfunctie. Tevens wordt getracht in de loop van deze eerste jaren de bij een groep van de leerlingen voorkomende gedragspassiviteit in de klassikale lessituatie te doorbreken. Op een viertal scholen op Aruba en Curaçao, worden deze programma's ingaande 1 augustus 1971 in de praktijk getoetst. Voor dit doel zijn door de Antilliaanse regering vier kleuterleidsters ter beschikking gesteld van het departement van Onderwijs.

Het leren van het Nederlands zal volgens een directe methode moeten geschieden. Om een dergelijke cursus – contrastief – op te zetten is een studie noodzakelijk van de Papiamentse-taalschat van de kinderen van deze leeftijden. Wij stellen ons voor een onderzoek te doen instellen naar de natuurlijke Papiamentse-taalschat op de kleuterscholen en de basisscholen. Het onderzoek zal zich uitstrekken tot telkens verschillende groepen: vier-, vijf-, zes- en zevenjarigen, zodat ook de progressie van hun taalkennis en hun taalgebruik zichtbaar wordt. Daarnaast wordt gedacht aan een testing van de taalschat van de kinderen in verschillende milieu's. Ook weer voor zover deze te vinden zijn binnen de diverse kleuterscholen en de laagste klassen van de basisscholen. Momenteel wordt een studie gemaakt van de opzet van dit taalonderzoek. Nog niet is voldoende duidelijk welke uitkomsten dit onderzoek in concreto moet opleveren om zeer bruikbaar te zijn voor diverse subprojecten. De inrichting van de cursus zal gebeuren in samenwerking met de afdeling toegepaste taalkunde van de V.U. te Amsterdam en Antilliaanse linguisten. De juiste didactische vormgeving zal grotendeels al doende op de Antilliaanse projectscholen gevonden moeten worden. In enkele kleuterklassen wordt momenteel onder leiding van het P.D.B. op dit terrein onderzoek verricht.

Aanvankelijk lezen

Voor het aanvankelijk lezen is in de basisschool een periode van twee jaar uitgetrokken. Deze periode is met opzet ruim genomen. Vaak hebben leerlingen de leestechniek in kortere tijd onder de knie. Mocht dit in de praktijk het geval blijken te zijn, dan gaat dit leesonderwijs eerder over in het algemeen onderwijs van de Papiamentse taal.

Het aanvankelijk rekenen, eigenlijk het denken over het rekenonderwijs in alle klassen der basisschool, maakt in deze tijd een belangrijke ontwikkeling door. De doelstelling van dit subproject is dan ook tweeledig: een aanpassing van de methodiek van het aanvankelijk rekenen aan de moderne inzichten. Hiertoe wordt een studie gemaakt van de laatste ontwikkeling van de rekendidactiek, want de vraag moet nog worden beantwoord of en in welke vorm nieuwe rekendidactische opvattingen op de Nederlandse Antillen moeten worden ingevoerd en in de tweede plaats hoe deze methode gesteld moet worden in de Papiamentse taal. Het is de bedoeling dat binnen de kleuterschool aandacht geschonken wordt aan een systematische voorbereiding op het rekenonderwijs, geheel conform de jongste inzichten wat betreft de taak van de kleuterschool. De kleuterschool heeft mede tot taak daar compensatoir op te treden, waar we te maken hebben met kinderen uit een te eenvoudig milieu. In intellectueel opzicht zal deze taak grotendeels vervuld worden als op de kleuterschool de kinderen het TED-programma meemaken en voorbereid worden op het rekenen. Zij zullen daardoor enerzijds kennis maken met talloze begrippen die hen ten dienste zullen staan bij het onderwijs in de eerste klassen van de basisschool, maar bovendien zal geleidelijk aan en spontaan een leerhouding bij de kinderen gaan ontstaan, een leersituatie welke momenteel bij de kinderen, als zij de lagere school binnentreden, vaak nog ontbreekt.

Nederlandse woorden

In vrij korte tijd, waarschijnlijk binnen een half jaar, zal het kind in staat zijn, als daartoe door een commissie een methode is ontwikkeld, de geschreven Nederlandse woorden zonder problemen te lezen, want met de typische Nederlandse klanken zal het kind op dat moment volkomen vertrouwd moeten zijn. Het kind behoeft slechts te leren hoe die Nederlandse klanken door letters of lettercombinaties worden voorgesteld. Omdat het kind de techniek van het lezen beheerst kan bijna onmiddellijk begonnen worden met het lezen van eenvoudige boekjes in de Nederlandse taal. In de methodiek zal, in de loop van dit jaar, ervoor gezorgd moeten worden, dat de leerprobleempjes, vooral wat de spelling betreft, en waar het Nederlands letters of lettercombinaties kent die in het Papia-

ments niet voorkomen of anders voorkomen, in verantwoorde volgorde worden aangeboden. Er zullen leerboekjes ontworpen moeten worden die echter op het kennis- en belangstellingsniveau staan van kinderen van de derde klas (8 à 9 jaar). Zij moeten voortbouwen op het taal-materiaal dat in de voorgaande jaren is aangeboden. Het lezen mag hier niet te eng gezien worden: het is een gecombineerde lees- en taalmethode, want wat men in de voorafgaande vier jaren gedaan heeft, namelijk het mondeling/auditief vertrouwd raken, het spelen met en het laten functioneren van de Nederlandse taal, moet men in de derde en alle volgende klassen voortzetten.
Het beleid van een moderne taalmethode is er vooral op gericht om bij de kinderen de taal in optimale vorm te doen functioneren. Het gaat er vooral om de rijkdom der taal over te dragen. Hierbij is de doelstelling de kinderen de taal te leren schrijven volledig secundair. Primair staat de taal te leren verstaan, begrijpen en gebruiken en wel in de voor de betreffende leeftijd zo rijk mogelijke vormen en levensechte situaties.

Overschakelen

Het is moeilijk om over het overschakelen van voertaal bij het onderwijzen nu reeds concrete gegevens te verstrekken, omdat nog onbekend is welke de leerresultaten zullen zijn van de te ontwerpen methode voor het aanleren van het Nederlands in de kleuterschool en de twee eerste leerjaren van de lagere school. Daar hangt namelijk direct van af of de periode waarin het Nederlands en het Papiaments naast elkaar, of beter gezegd achtereenvolgend, elkaar dus afwisselend, gebruikt moet worden in klas 3 en 4, kort of lang zal zijn. Verwacht mag worden dat er slechts in de ernstige gevallen, d.w.z. in die gevallen waarbij de leerlingen geen gelegenheid hebben gehad om de directe methode in zijn volle gaafheid mee te maken, en waar we te maken hebben met kinderen met lagere intelligentie, deze periode langer dan een jaar zal zijn. Verwacht wordt dat reeds in de derde klas deze overgangsfase volledig voleindigd kan worden en in de vierde klas kan het gehele onderwijs dan gegeven worden met gebruikmaking van de Nederlandse taal. Vanaf die tijd zijn de kinderen dan, op hun leeftijdsniveau, het Nederlands voor 100% zowel passief als actief machtig.

Papiamentse taalmethode

Het ontwerpen van een Papiamentse taalmethode aansluitend op het lees- en taalonderwijs en de TED-activiteiten in eerste en tweede klas van de lagere school moeten geschieden op basis van een linguïstisch onderzoek betreffende de natuurlijke taalschat van het kind op de diverse leeftijden tussen 4 en 14 jaar. Daarnaar zal de Papiamentse taalmethode ontworpen moeten worden, conform de jongste opvattingen van de taaldidactiek. Ook hier staat centraal de kinderen te brengen tot een actief en rijk gebruiken van de eigen taal, waarbij het dan de taak van de school is de kinderen een in alle opzichten rijke taalschat te doen verwerven, zo rijk als de betreffende leertijd toelaat. De taal moet instrument worden van en voor het denken van het kind, zodat het er ook toe komt buiten de school de verworven taalrijkdom te gebruiken. Wij moeten immers altijd vermijden dat de dubbelsituatie ontstaat: het schooltaakgebruik en een ander gebruik daarbuiten.
Het leren schrijven is weliswaar in de laagste leerjaren van de lagere school een belangrijke opdracht, echter niet het foutloze, d.w.z. het qua spelling correcte. Wij gaan er hier niet nader op in.
Het Informatieblad nr. 1 bevat een nauwkeurige tijdplanning.

Tijdplanning

Het doel van deze tijdplanning is een zo concreet mogelijk beeld te geven van de fasen en tijdspannes waarin de diverse onderdelen, subprojecten genoemd, tot realisatie gebracht zou moeten worden en om een financiële begroting te kunnen samenstellen. Dit concrete tijdschema heeft reeds nu tot gevolg gehad, dat de belangstellende Antilliaan het omschreven deel van de onderwijsvernieuwing niet meer wil en kan zien als een utopisch fata morgana, maar als een naderende werkelijkheid. Dit heeft het gelukkige gevolg dat de discussies over wenselijkheid en mogelijkheid van het geplande met grote ernst worden gevoerd. Het heeft tot gevolg, dat politici en regering ernstig proberen die faciliteiten te scheppen welke voor uitvoering van de plannen nodig zijn. Het gevaar is, en daar is in het Informatieblad nr. 1 niet voldoende aandacht aan geschonken, dat men de gegeven tijdplanning als absoluut gaat zien. De gegeven planning kan alleen aangehouden worden als er geen grote obstakels worden ontmoet, als continu de volle passaatwind in onze zeilen blaast. Dit zal natuurlijk niet het geval zijn. Maar, zoals ook Christophorus Columbus en Alonso de Ojeda deden, zal ook nu de reis begonnen moeten worden, met hoop op gunstige wind en gelovend in het bereiken van het doel.
Desalniettemin is het uitdrukkelijk de bedoeling om van jaar tot jaar te bezien of de tijdplanning gehandhaafd kan worden, dan wel of het wenselijk is wijzigingen aan te brengen. Ofschoon de Antilliaanse onderwijssituatie vraagt om zeer snelle verandering en verbetering moet alle onverantwoorde overhaasting vermeden worden. De hier beschreven onderwijsverandering is slechts een eerste aanzet. Op de Antillen groeit het besef dat er een radicale diepgaande onderwijsverandering in de komende decennia tot stand moet komen, een onderwijsverandering die zich niet mag beperken tot het veranderen van structuur of voertaal, maar een verandering die het onderwijs plaatst in het grote geheel van een volksopvoeding met eigen doelstellingen.

Doelstellingen die ontleend zijn aan bevolkingssamenstelling, sociale en economische behoeften, eigen mensopvattingen. Zowel het instituut school als het leerkrachtenambt zal dan ingrijpende wijzigingen moeten ondergaan.

Momenteel werken aan het project tweetalige school:
drs. Cornelis G. M. van Mierlo, pedagoog; drs. Stanley Lamp, andragoog; drs. Nelson Coffie, psycholoog; Elma van Sauers, Haydee Sluis, Bernardine Richardson, Ludwina Pourrier, didactische medewerksters.

hoger onderwijs

Ruim dertig jaren nadat op de Nederlandse Antillen voor het eerst met het middelbaar onderwijs was begonnen, opende het eerste instituut voor hoger onderwijs zijn poorten voor een 80-tal studenten. Aan de totstandkoming van dit instituut – de Rechtshogeschool van de Nederlandse Antillen – dat op 20 september 1971 met de eerste colleges begon, is een voorbereiding voorafgegaan van een drietal jaren. Bij landsbesluit van 12 januari 1967 no. 2 werd nl. door de gouverneur van de Nederlandse Antillen een commissie ingesteld ter bestudering van de mogelijkheid tot het instellen van hoger onderwijs in de Nederlandse Antillen. Uit deze commissie, die onder voorzitterschap heeft gestaan van de directeur van het departement van Onderwijs, de heer P. T. M. Sprockel, vormde zich een sub-commissie Juridische Wetenschappen, eerst onder voorzitterschap van de voormalige procureur-generaal bij het Antilliaanse Hof van Justitie, mr. I. de Castro Yohai, en later onder voorzitterschap van de huidige president van dit hof, mr. J. C. A. Engel.
Aan de Leidse hoogleraar prof. mr. J. Th. de Smidt, die aan de beraadslagingen deelnam, werd toen verzocht een rapportstudie over het Antilliaans recht samen te stellen. Dit rapport, dat in wezen de grondslag heeft gevormd van de Landsverordening Rechtshogeschool Nederlandse Antillen (P.B. 6 oktober 1970 no. 113), werd reeds op 1 december 1967 door prof. de Smidt bij de Antilliaanse regering ingediend. Het omvatte de volgende grondgedachten:

a. Bij landsverordening zal een Antilliaanse Rechtshogeschool in het leven worden geroepen;

b. In het Nederlands Academisch Statuut wordt naast de in de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid reeds bestaande studierichtingen een studierichting Antilliaans recht ingesteld;

c. Het candidaatsexamen Antilliaans recht wordt voorbereid en afgelegd aan de Antilliaanse Rechtshogeschool;

d. Het doctoraal examen Antilliaans recht wordt voorbereid en afgelegd in Nederland;

e. De meester in het Antilliaans recht is in de Nederlandse Antillen benoembaar in alle functies waarin een meester in het Nederlands recht benoembaar is;

f. Het candidaatsexamen Antilliaans recht, afgelegd aan de Antilliaanse Rechtshogeschool, geeft toegang tot de andere studierichtingen in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, mits alsnog tentamens in het Romeins recht en in de economie worden afgelegd.

Aanpassing Academisch Statuut

De Nederlandse regering werd bereid gevonden het Academisch Statuut in bovengenoemde zin te wijzigen en bij Koninklijk Besluit van 25 april 1969 (Stbl. 168) werd in het Academisch Statuut een regeling van de studierichting Antilliaans recht opgenomen. Het verder voorbereidend werk werd toen verricht door een werkgroep onder voorzitterschap van de heer P. T. M. Sprockel. Hiervan maakten deel uit prof. mr. J. Th. de Smidt en de mrs. H. D. van Wolferen, P. van der Zijden en P. A. H. I. Kuipers van het Nederlandse departement van Onderwijs en Wetenschappen. De door de werkgroep opgestelde ontwerp-landsverordening leidde, na hier en daar enkele wijzigingen te hebben ondergaan, uiteindelijk tot de Landsverordening Rechtshogeschool.
Op 10 september 1971 vond de officiële opening van de Antilliaanse Rechtshogeschool plaats door de gouverneur van de Nederlandse Antillen, drs. B. M. Leito. De gouverneur sprak over deze mijlpaal zijn vreugde uit en wees op het feit, dat dit eerste instituut voor hoger onderwijs op de Nederlandse Antillen de Antillianen thans in de gelegenheid stelt om op eigen bodem een aanvang te maken met de studie in de rechten. Hierdoor kunnen zij zich op de best mogelijke wijze voorbereiden op een aantal taken en op een carrrière die uiteindelijk moet kunnen leiden tot vervulling van de hoogste posten in hun land.

Bij beschikking van de Nederlandse minister van Onderwijs en Wetenschappen van 15 januari 1971 was intussen bepaald, dat het aan de Antilliaanse Rechtshogeschool met goed gevolg afgelegde candidaatsexamen Antilliaans recht toegang geeft tot het doctoraal examen in de studierichting Antilliaans recht aan een Nederlandse universiteit of hogeschool. Dit candidaatsexamen geeft eveneens toegang tot het doctoraal examen in de studierichting Nederlands recht, de notariële studierichting en de fiscaal-juridische studierichting, mits met betrekking tot die studierichtingen alsnog bewijs van bekwaamheid wordt geleverd in die vakken waarin de candidaat niet is geëxamineerd. De Antilliaanse Rechtshogeschool heeft echter haar studieprogramma zodanig ingericht, dat dergelijke aanvullende examens in beginsel niet zullen behoeven plaats te hebben.

Eigen identiteit

Een belangrijk facet van de Antilliaanse Rechtshogeschool is het feit, dat zij zich in de eerste plaats wil richten op de Antilliaanse maatschappij. In de Memorie van Toelichting op het ontwerp, dat geleid heeft tot de Landsverordening Rechtshogeschool, wordt er dan ook op gewezen dat de Rechtshogeschool een stimulerend centrum zal kunnen worden voor de wetenschappelijke bestudering van de specifiek Antilliaanse facetten van het recht. Belangrijk is in dit opzicht ook het feit, dat in het studieprogramma het vak 'beginselen van de sociologie van het Caribisch gebied' is opgenomen, waardoor de toekomstige Antilliaanse jurist inzicht krijgt in de maatschappij waar hij straks werkzaam zal zijn.
Een eerdere poging om te komen tot een wettelijk geregelde opleiding van Antilliaanse juristen heeft juist schipbreuk geleden, doordat in de desbetreffende 'Landsverordening Rechtsschool' van 1945 de zo hoog nodige eigen Antilliaanse identiteit, gekenmerkt door een eigen normensysteem, daarin ontbrak. Deze verordening is dan ook nimmer in werking getreden en – om met mr. C. D. Dip, directeur van de Rechtshogeschool te spreken – 'geruisloos' ingetrokken.

Bestuur en docenten

De Rechtshogeschool wordt bestuurd door een College van Curatoren. Dit curatorium bestaat thans uit de heren: F. H. M. Karner, president-curator, dr. J. A. Schiltkamp, plv. president-curator, mrs. J. C. A. Engel en N. E. Henriquez, D. F. Martina M.Sc. en prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, hoog-

Het gebouw waarin de Rechtshogeschool van de Nederlandse Antillen voorlopig huisvesting heeft gevonden.

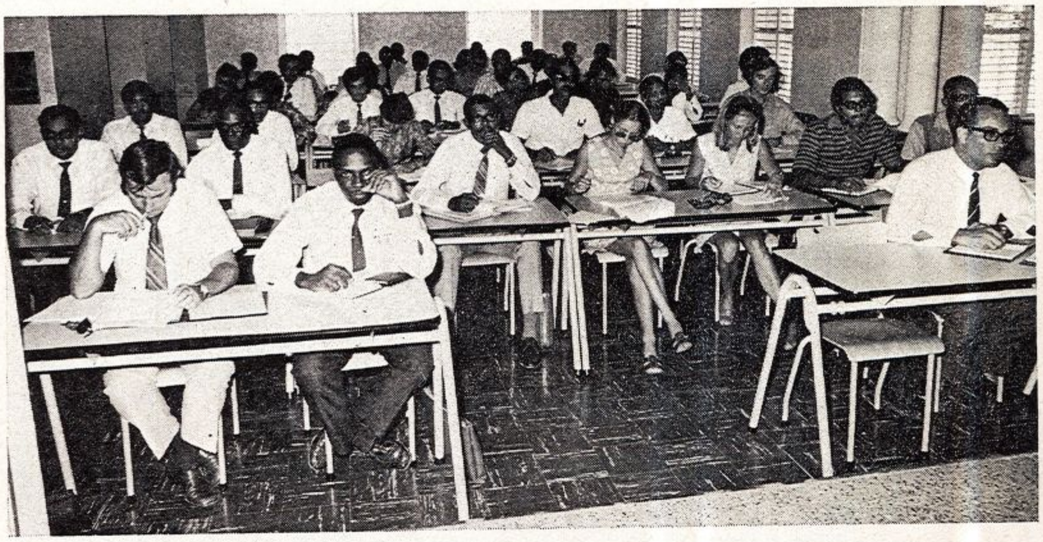


leraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Het College van Curatoren is o.m. belast met het toezicht op het onderwijs en op de wetenschaps-beoefening aan de Rechtshogeschool.
Het onderwijs wordt verzorgd door docenten, onderscheiden in gewone en buitengewone docenten. Zij vormen tezamen de docentenraad, die wordt voorgezeten door de directeur.
De docentenraad behartigt het onderwijs en de beoefening van de wetenschap en stelt het studieprogramma, het collegerooster alsmede de regeling van tentamens en examens vast.

In beginsel zullen de buitengewone docenten worden aangezocht uit die Nederlandse universiteiten waarvan de faculteiten der rechtsgeleerdheid het Antilliaans doctoraal in haar studieprogramma zullen opnemen. Naar verwachting zullen de Rijksuniversiteit te Leiden en de Rooms-Katholieke universiteit te Nijmegen hiertoe overgaan. De bedoeling is, dat deze buitengewone docenten, die ook aangetrokken zullen kunnen worden uit andere dan Nederlandse universiteiten, jaarlijks gedurende een of meer bepaalde tijdvakken naast de gewone docenten aan het onderwijs aan de Rechtshogeschool deelnemen.
Toen in september van het vorig jaar begonnen werd met de eerste colleges waren aan de Rechtshogeschool als docent verbonden mr. C. E. Dip (tevens directeur), prof. mr. A. J. M. Kunst van de r.k. Universiteit te Nijmegen, mr. W. R. Boom, drs. R. Römer, drs. Th. Tijssen, dr. E. Monte en mr. P. V. Sjiem Fat. Buitengewoon docenten zijn prof. dr. H. Hoetink, van de Universidad de Puerto Rico, Instituto de Estudios del Caribe te Rio Piedras, Puerto Rico, voor het tweede collegejaar alsmede een hoogleraar privaatrecht aan te wijzen door de r.k. Universiteit van Nijmegen, eveneens voor het tweede jaar.

De inrichting van het onderwijs en het examen

De opleiding voor het candidaatsexamen duurt in totaal twee jaar, gedurende welke periode de candidaat tentamens – met het zwaartepunt op die in de maand mei – aflegt. In de maand mei van het tweede collegejaar wordt het candidaatsexamen afgenomen, dat de beginselen omvat van het Antilliaans privaatrecht, het Antilliaans staatsrecht, het Antilliaans strafrecht en de beginselen der economie. Het examen in laatstgenoemd vak kan echter ook begrepen zijn in een deeltentamen. Na kerstmis van het tweede studiejaar wordt dan het eindtentamen (als onderdeel van het candidaatsexamen) voor het vak 'beginselen van de sociologie van het Caribisch gebied' afgenomen.



Een zeer druk bezocht college.

Degene die voor het candidaatsexamen aan de Antilliaanse Rechtshogeschool is geslaagd kan dan aan een Nederlandse universiteit of hogeschool, die daartoe haar studieprogramma heeft aangepast, het doctoraal examen Antilliaans recht afleggen. Volgens artikel 22 *octies* van het Academisch Statuut omvat dit examen:
a. het Antilliaans privaatrecht, het Antilliaans staatsrecht en het Antilliaans strafrecht. De faculteit kan hieraan toevoegen vakken of gedeelten van vakken, waarvan zij de kennis voor een juiste afronding van de opleiding onontbeerlijk acht;
b. drie vakken of gedeelten van vakken door de candidaat onder goedkeuring van de faculteit te kiezen; de faculteit kan bepalen dat het examen in plaats van een van deze vakken of gedeelten van vakken zal omvatten meer uitgebreide kennis van het Antilliaans privaatrecht, het Antilliaans staatsrecht of het Antilliaans strafrecht.

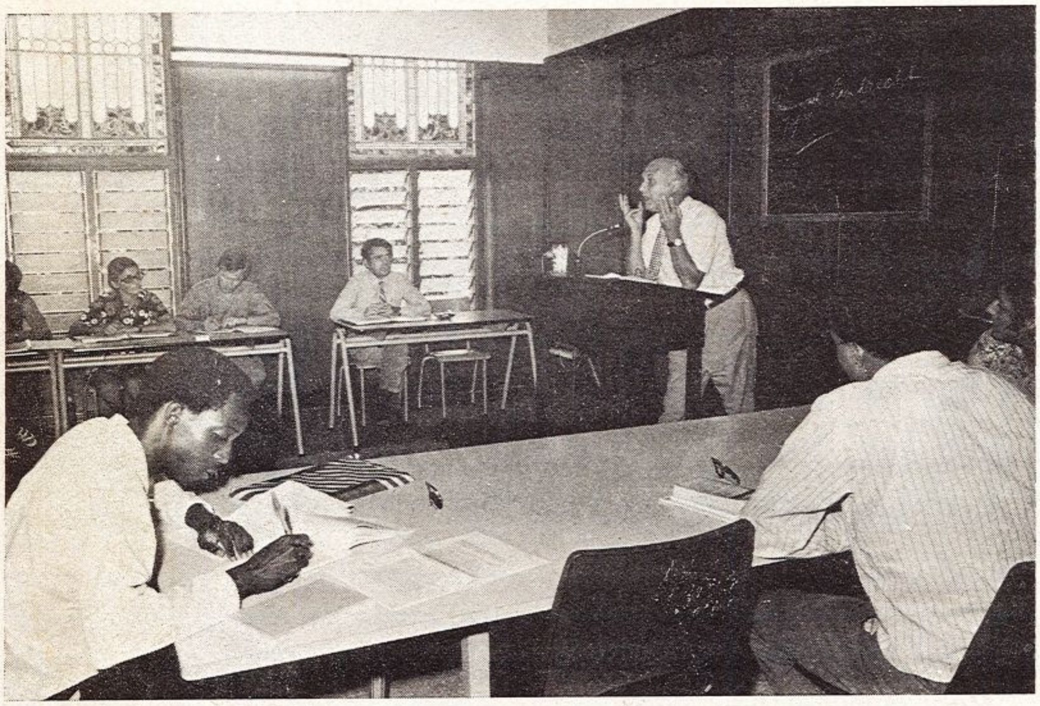
Legt men met goed gevolg dit doctoraal examen af, dan verkrijgt men ingevolge artikel 210 van het Academisch Statuut de hoedanigheid van meester in de rechten.

Toelatingseisen

Om tot het candidaatsexamen Antilliaans recht aan de Rechtshogeschool te kunnen worden toegelaten schrijft de landsverordening het bezit van bepaalde getuigschriften of diploma's voor. O.m. is vereist een in de Nederlandse Antillen, in Nederland of in Suriname verkregen getuigschrift van een met goed gevolg afgelegd eindexamen aan een gymnasium, een H.B.S. (A of B) of een school voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs alsmede het bezit van een diploma van een buitenlandse school voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, universiteit of hogeschool, mits dat diploma naar het oordeel van de Antilliaanse minister van Onderwijs, het college van curatoren gehoord, minstens gelijkwaardig is aan een binnen het Koninkrijk behaald gymnasium- of H.B.S.-getuigschrift dan wel een getuigschrift van een andere school voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Daarnaast kunnen tot het examen ook worden toegelaten degenen die op de Nederlandse Antillen met succes het examen voor advocaat (de benaming voor de plaatselijk afgestudeerde juristen) hebben afgelegd. Een uitzondering op deze vereisten maakt de landsverordening voor hen die de leeftijd van 23 jaren hebben bereikt en volgens een door de docentenraad ingesteld onderzoek blijk geven van voldoende algemene ontwikkeling en geschiktheid voor het volgen van wetenschappelijk onderwijs. Zij kunnen door de minister van Onderwijs tot het examen worden toegelaten. Van deze uitzonderingsbepaling hebben in de beginfase van de Rechtshogeschool vooral ambtenaren gebruik gemaakt en deze maken dan ook ruim de helft uit van het aantal ingeschreven studenten.

Collegeld en studietoelagen

Het collegegeld bedraagt f 150 per jaar, doch de mogelijkheid om toekenning van een studietoelage door de minister van Onderwijs is aanwezig. Bovendien zijn bepaalde andere studenten vrijgesteld van de betaling van collegegeld. O.m. zij die in totaal ge-



Prof. mr. Kunst geeft college.

durende twee jaren als student aan de Rechtshogeschool ingeschreven zijn geweest en over die jaren het verschuldigde collegegeld hebben betaald alsmede studenten die aan een instelling van wetenschappelijk onderwijs binnen een van de landen van het Koninkrijk zijn gepromoveerd of tot de promotie zijn toegelaten dan wel gedurende hun studie aan een Nederlandse instelling van wetenschappelijk onderwijs, het aldaar in totaal verschuldigde bedrag aan collegegeld hebben betaald.

Huisvesting

Toen de Rechtshogeschool het vorig jaar van start ging, gebeurde dat in een daarvoor ingericht oud klooster in de Otrabandawijk van Willemstad. Verwacht wordt echter dat de school binnenkort een daarvoor speciaal gerestaureerd oud Curaçaos woonhuis aan de Rouvilleweg, met het gezicht op de haven van Willemstad, zal betrekken. De eerste steen voor dit gerestaureerd gebouw werd in mei 1969 gelegd in aanwezigheid van de voormalige Nederlandse minister van Justitie, prof. mr. C. H. F. Polak.

De resultaten van de Rechtshogeschool na het eerste collegejaar kunnen zeker bemoedigend worden genoemd en deze zullen wel aanleiding zijn geweest voor het curatorium om zich reeds nu te beraden over de mogelijkheid de opleiding van het candidaatsexamen Antilliaans recht aan de Rechtshogeschool te doen volgen door een opleiding voor het doctoraal examen.

Er zij echter op gewezen, dat de candidaat Antilliaans recht aan een Nederlandse faculteit der Rechtsgeleerdheid niet alleen toegelaten wordt tot het doctoraal examen voor de studierichting Antilliaans recht, maar in principe ook tot het doctoraal examen voor andere studierichtingen. Dit betekent dus, dat degene die aan de Antilliaanse Rechtshogeschool zijn candidaatsexamen met goed gevolg heeft afgelegd, aan een Nederlandse universiteit of hogeschool in principe zal kunnen worden toegelaten voor het doctoraal examen Nederlands recht.

Bij dit alles zal men echter dienen te bedenken, dat momenteel reeds ruim 50 Antillianen al dan niet met een studietoelage aan een Nederlandse universiteit of hogeschool zich in de rechtswetenschap bekwamen. Hoewel thans in de Nederlandse Antillen een enorm tekort bestaat aan geschikte en ervaren juristen, zal men er niet aan kunnen ontkomen om ook op dit gebied over te gaan tot een zekere mate van 'planning'. Hierdoor voorkomt men, dat zich in de toekomst in de Nederlandse Antillen een toestand gaat ontwikkelen, waardoor het aantal juridisch opgeleiden de bestaande behoefte verre overtreft. Het is dan ook toe te juichen, dat de Antilliaanse overheid sedert het vorig jaar geen nieuwe studietoelagen meer verleent voor het volgen van een juridische opleiding aan een universiteit of hogeschool in Nederland.

Integratie H.T.S. met Rechtshogeschool?

Het is in dit verband ook van betekenis, dat de Antilliaanse minister van Onderwijs, Cultuur en Volksontwikkeling, de heer R. Elhage, een adviescommissie heeft ingesteld om zich te laten adviseren over de wenselijkheid en de mogelijkheid tot een gehele of gedeeltelijke integratie van de eerste Antilliaanse Hogere Technische School, die september a.s. met 75 leerlingen van start zal gaan. De gedachten gaan voornamelijk uit naar een gezamenlijk gebruik van bepaalde faciliteiten, die bij de bouw van de H.T.S. geschapen zullen worden, zoals campus, collegezalen, studiezalen, bibliotheek, sportzaal, etc.

Een dergelijk onderzoek is niet van belang ontbloot. Immers zowel de Rechtshogeschool als de H.T.S. zullen voor de Antilliaanse geldmiddelen een extra belasting betekenen, die vooral gevoeld zal worden wanneer de belangrijke financiële steun, die de Nederlandse regering bij de totstandkoming van beide instituten heeft verleend c.q. heeft toegezegd, zal zijn beëindigd. Volledigheidshalve kan worden vermeld, dat de eerste Antilliaanse H.T.S. uitgaat van de op 28 januari 1972 op Curaçao opgerichte Stichting 'Antilliaanse Academie van Wetenschappen', die zich ten doel stelt de bevordering van hoger onderwijs in ruime zin op de Nederlandse Antillen. Daarbij zal het accent vooral gelegd worden in het voorzien in het grote tekort aan Antilliaans hoger technisch kader in de Nederlandse Antillen.

Andere vorm van hoger onderwijs

Onze beschouwing zouden wij willen besluiten met erop te wijzen dat in feite de eerste stap naar hoger onderwijs in de Nederlandse Antillen reeds vijf jaar geleden werd gelegd met de oprichting van de 'Nederlands Antilliaanse Stichting voor Klinisch Hoger Onderwijs'. Deze heeft ten doel de opleiding van doctorandi in de geneeskunde tot semi-arts en arts alsmede het organiseren van 'post-graduate' cursussen. In de afgelopen vijf jaren zijn dank zij deze stichting door samenwerking tussen de Medische Faculteit van de Rijksuniversiteit van Groningen, de Nederlandse Antilliaanse regering, het Sint Elisabeth Gasthuis op Curaçao en de daar werkzame specialisten verschillende 'post-graduate' cursussen, waaraan specialisten en artsen uit verschillende delen van de wereld deelnamen, georganiseerd. Uit deze samenwerking is reeds sedert enkele jaren de mogelijkheid voortgekomen, dat coassistenten van de Rijksuniversiteit te Groningen in het St. Elisabeth Hospitaal worden opgeleid voor het semi-artsexamen.

In de uitgave 'Schakels' zijn o.m. verschenen de nummers:

S 70	bewoners van het binnenland van Suriname
S 71	bewoners van de kuststreek in Suriname
S 73	cultureel patroon van Suriname
S 75	pionierswerk in Suriname
NA 55	ontwikkeling van het toerisme in de Nederlandse Antillen
NA 57	Nederlandse Antillen; ontwikkeling van de Bovenwindse Eilanden
NA 58	havens en vliegvelden in de Nederlandse Antillen
NA 59	bevolking van de Nederlandse Antillen

Voorts zijn verschenen:

- fotomapjes en kaartjes van Suriname en de Nederlandse Antillen,
- de rechtsorde in het Koninkrijk der Nederlanden,
- Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden,
- de eilandenregeling Nederlandse Antillen met toelichting,
- Holland Herald, Netherlands Antilles, Special Issue,
- Holland Herald, Volume 6, nr. 11, The Antilles,
- Holland Herald, Suriname, Special Issue.

Deze uitgaven zijn, voorzover voorradig, gratis verkrijgbaar bij het **Bureau Voorlichting van het Kabinet voor Surinaamse en Nederlands-Antilliaanse Zaken, Herengracht 19a, Den Haag (postbus 115), telefoon 070-62 43 01.**

In de meeste bibliotheken in Nederland zijn 'Schakels' en andere uitgaven van het Kabinet voor Surinaamse en Nederlands-Antilliaanse Zaken over Suriname en de Nederlandse Antillen aanwezig.

Voorlichting over Suriname en de Nederlandse Antillen wordt wekelijks iedere maandag (17.20 u.–17.30 u.) en dinsdag (17.00 u.–17.10 u.) via radio Hilversum gegeven.

Voorlichtingsmateriaal over beide landen is voorts verkrijgbaar bij Sticusa, Amsterdam. Dia-sets, expositie-sets, alsmede leskoffers voor onderwijsdoeleinden worden gratis in bruikleen gegeven. Lesboekjes worden gratis verstrekt en mogen worden behouden.

Nederlandse Stichting voor Culturele Samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen (Sticusa), J. J. Viottastraat 41, Amsterdam, tel. 020–71 99 44.

Voor informatie over films betreffende Suriname en de Nederlandse Antillen kan men terecht bij de Rijksvoorlichtingsdienst, afd. Filmotheek, Noordeinde 43, Den Haag, tel. 070–18 38 30, toestel 236.

Foto's en dia's van beide landen zijn verkrijgbaar bij het Koninklijk Instituut voor de Tropen, Centraal Bureau Foto-documentatie, Mauritskade 63, Amsterdam, tel. 020–92 49 49.

224859F-282